

İRAN İSLAM CUMHURİYETİ YURTDIŞI YATIRIM BİLGİLERİ

İçindekiler

A. İRAN İŞ ORTAMI.....	2
1. İş Ortamı	2
a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler.....	5
b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat.....	9
c. Vergi Uygulamaları	12
d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları	13
2. Potansiyel Yatırım Alanları	13
B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ	15
1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı	15
a. Genel	15
b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar	16
2. Yatırım Teşvik Mevzuatı.....	18
Gümrük Muafiyetleri	19
Sanayi ve Madencilik Alanında Açılan Yeni Tesisler için Vergi Muafiyetleri.....	19
Diğer Teşvikler	19
Serbest Bölgelerde Yatırım	20
C. İRAN'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI	19
1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme	19
2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar	19
D. İRAN'DA DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)....	22
E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER	26
İran'ın Ticaret Anlaşmaları ve Uluslararası Üyelikleri.....	26
İran'ın ÇVÖ Anlaşmaları	27
İran'ın YKTK Anlaşmaları	28
1. Faydalı Linkler	29
2. Ulaşılabilecek Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler	31

A. İRAN İŞ ORTAMI

1. İş Ortamı

ABD Yaptırımları

ABD yaptırımları insani ticaret olarak kabul edilen sektörler dışından İran'a döviz kazandırıcı işlem yapan veya yeni teknolojilere erişim sağlayan yatırım yapan şirketleri de kapsamaktadır. Uluslararası faaliyetleri bulunan yatırımcı firmaların ABD yaptırımları ile tam uyumlu projeleri değerlendirmesi muhtemel riskler açısından önemlidir.

İran'ın petrol ve doğalgaz ihracatının ABD yaptırımları nedeniyle daralması sonucu yaptırımların üstesinden gelmek için birçok stratejiyi hayata geçirdiği görülmektedir. Bunlardan en önemlisi ülke içinde üretimi yapılan veya zaruri ihtiyaç olarak görülmeyen veya lüks olarak nitelendirilen belirlenen malların ithalatını yasaklamak ve ülke dışına döviz çıkışını en aza indirmektir. İran ayrıca ülke içi üretimi artırmaya, daha çok ihtiyaç duyulan hammadde veya aramalı ithalatı yapmaya, nihai ürünleri ise mümkün olduğunca az ithal etmeye çalışmaktadır. İthalat yasaklarından şikayet eden yabancı firmalar İran dahilinde yatırım yapmaya davet edilmektedir.

Ülke, uzun yıllardır siyasi sebeplerden dolayı uluslararası yaptırımlarla karşı karşıyadır. Bu durum ekonomi üzerinde hızla büyüyen nüfusun baskısı, işsizliğin artması, yaygın yoksulluk, temel ihtiyaç malzemelerine uygulanan sübvansiyonların bütçe üzerinde artan yükü, verimsiz, büyük ve hantal kamu sektörü, devlet monopollerinin yeterince denetlenmemesinden dolayı şeffaf olmamaları, uluslararası bankacılık sisteminden dışlanma olmak üzere İran ekonomisinde birçok olumsuz etkiyi beraberinde getirmiştir. İran'a yönelik yaptırımların aşamalı olarak kaldırılması amacıyla 2015'te İsviçre'nin Lozan kentinde BMGK'nin beş daimi üyesi ve İran arasındaki görüşmelerde geçici mutabakat sağlanmış, buna göre İran'ın en az on yıllığına uzatılan nükleer programının sınırlandırılması karşılığında yaptırımların büyük bölümünün kaldırılması üzerinde prensip olarak anlaşmaya varılmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte İran ekonomisine uluslararası alandan çok büyük bir ilgi olmuştur. Bununla birlikte ABD'nin 2018 yılında Nükleer Anlaşma olarak bilinen KOEP'ten çekilmesi ve yaptırımları daha sert bir şekilde uygulamaya başlaması ekonomi üzerindeki belirsizlikleri artırmıştır.

Korumacı Ekonomi

İran, zengin petrol, doğalgaz ve maden rezervleriyle dikkat çekmesine rağmen uluslararası alanda karşılaştığı sorunlardan dolayı bu potansiyelinden yararlanamamaktadır. Ülkedeki ekonomik durum genel bağlamda korumacı ve devletçi bir görünüm arz etmektedir. İran özel sektörü ülke ekonomisinin yalnızca %20'sini temsil etmektedir. Özel sektör ekonomiye hâkim olan devlet ve yarı-devlet şirketleri ve bonyad olarak bilinen dini vakıflarla rekabet etmekte yetersiz kalmaktadır. Yerli malların kalitesi düşük olup yabancı ürünlere karşı zorlukla rekabet edebilmektedir.

İran'ın uzun yıllardır uluslararası alandan yalıtılmış ekonomisinde hemen tüm sektörlerde teknoloji ve know-how açığı bulunmaktadır. Ülkeye gelen yabancı yatırımın artırılması, büyük

oranda ithal ikamesine dayanan ekonominin verimli bir şekilde yapılandırılması amacıyla farklı dönemlerdeki hükümetler tarafından mevzuat alanında birçok iyileştirme yapılmıştır. Bu amaçla, 12.11.1985 tarihinde yayımlanan tek maddelik bir yasa ile karşılıklılık şartına bağlı olarak yabancı şirketlerin pazarlama ve satış ofisi açmaları hakkındaki yasak kaldırılmıştır. 1993 yılında Serbest Bölgeler Kanunu, 2002 yılında ise yeni Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) yürürlüğe sokularak yabancı sermaye ülkeye çekilmeye ve özel sektöre dinamizm kazandırılmaya çalışılmıştır. FIPPA çerçevesinde, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transfer edilmesi devlet garantisi altına alınmış, yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler %20'lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 5-10 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüş, makine ve teçhizat gibi yatırım mallarının ülkeye girişi gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Tüm bu çalışmalara rağmen, ülke içindeki farklı siyasi kutupların da etkisiyle ekonominin yeniden yapılandırılması ve yabancı sermaye çekilmesinde istenen ivme yakalanamamıştır.

İran'ın yatırım ve dış ticaret politikası genel anlamda korumacı bir görünüm arz etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından uygulanan ambargolar ile uluslararası yaptırımların İran tarafından korumacı bir ekonomik yapı teşkil edilmesinde çok büyük etkisi bulunmaktadır. Ülke içinde korumacı ekonomik yapıyı destekleyen ekonomik odaklar da bulunmaktadır.

Talimatçı Ekonomi

İran'da üretilen veya bazı durumlarda ithal edilen ürünlerde devlet tarafından belirlenen kar marjları ile satış yapılması uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamada ürünler üzerine üretici fiyatı ve tüketici fiyatı derc edilerek tüketici fiyatı üzerinde nihai tüketiciye satış yapılması yasaklanmıştır. Tüketici fiyatına “onaylanmış fiyat” (gıymet-i musavvabe) da denilmektedir. Başta gıda, içecek, temizlik ve hijyen ürünleri olmak üzere beyaz eşya, motor yağı, bazı araç yedek parçaları ve benzeri sanayi sarf malzemeleri gibi ürünlerde de bu uygulamaya başvurulmaktadır. Esas olarak devletin ilgili kurumlarının satışı yapılan bütün ürünlerde kar marjı belirleme yetkisi bulunmakta olup ihtiyaca göre ilgili sektör dernekleri ve firmalarla görüşülerek üretici fiyatı ve tüketici fiyatı belirlenmektedir. Kur değişimi, hammadde fiyatlarındaki artış veya enflasyon kaynaklı üretim maliyetleri değişimi olduğu takdirde tüketici fiyatı belirlenmesi için tekrar ilgili müzakere süreci başlatılmaktadır. Ancak üretici tarafı tatmin eden bir fiyatın belirlenmesi sürecinin sonuna kadar zararına satış yapma ihtimali de söz konusu olmaktadır. Yatırımcı firmaların, sektörlerinin İran iç piyasasında maruz kaldığı uygulamalar hakkında bilgi edinmesinde fayda görülmektedir.

İran içerisinde daha önce üretimi olmayan veya yeterli üretimi olmaması sebebiyle ithalatı yasak olmayan hammadde ve yarı mamül ürünlerin ithalatı yerli bir üreticinin yeterli ve uygun standartta üretim yaptığına ilgilileri ikna etmesi halinde yasaklanabilmektedir. Dışarıdan hammadde tedarik ederek üretim yapmayı planlayan yatırımcı firmaların bu hususu dikkate alması önemlidir.

İran devleti tarafından hâlihazırda devam eden ambargolar sebebiyle ülke döviz rezervlerinin etkili kullanımı ve kur şoklarının önlenmesi amacıyla katmanlı ve katı bir kambiyo rejimi

uygulamaktadır. Bu çerçevede, İran Devleti tarafından resmi olarak ilan edilen 3 farklı kur ve bu kurların üzerinde oluşan serbest piyasa kuru bulunmaktadır.

İranlı ihracatçıların ihracatlarından elde ettikleri döviz %30 ila %100 arasında değişen oranlarda İran içerisine getirmesi ve NİMA denilen devlet tarafından yönetilen bir sisteme satmak zorunluluğu bulunmaktadır. NİMA ya yapılan döviz satış kuru ile serbest piyasa kuru arasında halihazırda %20-25 arasında değişen fark bulunmakta olup ihracatçılar bu satışlardan söz konusu fark kadar zarar etmektedirler. %30 ila %100 arasında değişen oranların kalan döviz miktarlarında İran'a mal getirme imkanı tanınmaktadır. İran'da özellikle ihracat için yatırım yapmayı düşünen firmaların bu hususlara çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Döviz Kuru Hareketleri

Son 6 yılda döviz kuru yerli para birimi İran riyalı karşında 12 katına çıkmıştır. Yine son 5 yılda 4 kez döviz yükseliş atağı görülmüş olup iç piyasaya Riyal ile vadeli satış yaparak bu ataklara yakalan firmalar reel olarak büyük kayıplara uğramıştır.

Ambargolar sebebiyle hiçbir uluslararası banka İran bankaları ile çalışmamakta, SWIFT işlemi gerçekleştirmemektedir. Dolayısıyla akreditif açma imkanı bulunmamaktadır. Para transferleri sarraflık mekanizmasıyla veya yurtdışı bankalarda bulunan İranlı firmaların dövizleri veya İranlı firmaların 3. şirketlerden alacakları karşılığı yapılan ödemelerle gerçekleşmektedir.

İran içerisinde yatırım yaparak önemli bir pazar payı elde eden yabancı yatırımcılar beklenmedik vergi borçları çıkartılması, fazla enerji kullanımı vs. gibi gerekçelerle sorunlarla muhatap edilebilmektedirler. Bir problem kaynağı olarak; İran'da vergi işlemlerinin içinde bulunulan yılın 2 yıl öncesinin vergi borçları tasfiye edilmektedir.

İran yatırım yaparken değerlendirilebilecek bir diğer husus ile "İran serbest bölgelerinde yatırım"dır. İran serbest bölgelerinde tesis yatırımı ile üretimi yapılan ve ithalatı yasak olan bazı ürünlerin İran ana toprağına ithalatına toptan olarak izin verilebilmektedir. Bazı nihai ürünlerin ana toprağına ithalatına izin verilmesi için %30 a kadar katma değer aranırken bazı ürünlerde sadece işleme, paketleme veya basit montaj şeklinde niteliksiz bir işlem yapılması halinde de ithalatına izin verilmektedir. Ayrıca ayrıntıları aşağıda ilgili bölümlerde belirtileceği üzere %100'e varan oranda vergi muafiyetleri sağlanmaktadır.

İran üzerindeki yaptırım baskıları başta para transferi olmak üzere birçok konuda kalıcı sorunlar teşkil etmiştir. ABD ekonomik yaptırımlarının temel amacı İran'ın yatırım yapma ve yabancı yatırım çekme kapasitesinin kullanılamaz kılınması olduğundan, bu süreç en doğrudan sonuçlarını yatırım ortamında göstermektedir. Bu itibarla, pek çok ülke yatırımcılarının ülkede var olan yatırımlarını askıya aldığı ya da devrettiği gözlenmektedir. Diğer taraftan, az sayıda bazı yatırımcının da ambargo döneminde açılan alanı bir fırsat olarak değerlendirdiği görülmektedir.

Nihai İş Ortamı Değerlendirme

İran üzerindeki süregelen yaptırım baskısı, başta para transferi olmak üzere birçok konuda yaşanan sıkıntıların daha da artmasına neden olmuştur. ABD ekonomik yaptırımlarının temel amacı İran'ın yatırım yapma ve yabancı yatırım çekme kapasitesinin kullanılamaz kılınması olduğundan, bu süreç en doğrudan sonuçlarını yatırım ortamında göstermektedir. Bu itibarla,

pek çok ülke yatırımcılarının ülkede var olan yatırımlarını askıya aldığı ya da devrettiği gözlenmektedir. Diğer taraftan, az sayıda bazı yatırımcının da ambargo döneminde açılan alanı bir fırsat olarak değerlendirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, ekonomik olarak içe kapanan ve iç piyasa rekabeti azalmış bir İran'da yapılacak yatırımların karlı sonuçlar verebileceği de göz ardı edilmemelidir.

İran'daki iş fırsatlarına ilişkin değerlendirmeler yapılırken uluslararası yaptırımlar ile ABD yaptırımlarının İran ile ticaret yapacak firmalarımıza etkilerinin kapsamlıca değerlendirilmesi ve gerekli durumlarda hukuki danışmanlık alınmasında fayda bulunmaktadır. İran'daki iş fırsatları İran'da mukim Müşavirlik ve Ataşeliklerimizce hazırlanan sektör raporlarının sonuç kısmında yer almaktadır. Sektör raporlarına “Genel Sektörel Bilgiler” kısmından (<https://bit.ly/3OlrJbI>) ulaşılabilir.

İran'da yatırım yapmak isteyen veya İran'la ticaret yapmak isteyen firmalara ABD yaptırımlarını, İran ithalat rejimindeki ithalatı yasak ürün gruplarını, kambiyo (para transferleri vs.) ve ihracat rejimini, İran serbest bölgelerindeki yatırım teşviklerini, ürün kar marjlarının belirlenmesine ilişkin uygulamaları ve muhtemel döviz hareketleri risklerini göz önünde bulundurması tavsiye edilmektedir.

Yukarıda bahsedilen hususlara dair Bakanlığımız web sitesinde kayıtlı ayrıntılı bilgi notlarına aşağıdaki linkten erişme imkanı bulunmaktadır:

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari>

İran'da yatırım dair rapor, bilgi notları ve bazı mevzuata aşağıdaki linkten erişme imkanı bulunmaktadır:

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari/iranda-yatirim>

a. İş Ortamına İlişkin Genel Göstergeler

Tablo 1. Muhtelif Endekslerde İran İslam Cumhuriyeti

Ünvan	2017		2018		2019		2020		2021		2022		2023		2024	
	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı	Sıra	Ülke Sayısı
Global Competitive ness Index (GCI)	69	137	89	140	99	141	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Index of Economic Freedom	156	180	155	180	164	180	168	178	170	177	-	-	-	-	169	176
Ease of Doing Business Index	120	190	124	190	128	190	127	190	-	-	-	-	-	-	-	-

Global Innovation Index (GII)	75	127	65	126	61	129	67	131	60	132	53	132	62	132	64	133
Goods Market Efficiency (pillar of GCI)	100	137	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Product Market (formerly Goods Market Efficiency)	-	-	134	140	133	141	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Legatum Prosperity Index	117	149	117	167	119	167	121	167	123	167	125	167	126	167		

Tablo 2. Sektör Bazında Ekonomik Büyüme % Oranı (Sabit Fiyatlarla, 1390=100)

Sektör Adı	1393	1394	1395	1396	1397	1398	1399	1400	1401	1402
Tarım Grubu	4.5	5.4	4.5	1.5	-3.2	11.5	4.3	-3.6	-3.3	-2.2
Sanayi Grubu	3.6	-0.2	25.0	2.8	-9.7	-16.0	1.8	7.2	6.6	6.9
Sanayi	4.6	10.6	9.9	8.2	0.4	1.1	3.1	7.7	2.1	
Madencilik	18.6	6.0	8.4	5.5	-32.4	-12.5	1.0	33.5	1.8	0.3
Petrol ve Gaz	20.3	6.6	9.7	4.9	-35.1	-13.4	0.8	36.0	-0.2	-0.3
Diğer Madenler	12.7	35.2	1.6	4.9	1.2	3.5	10.4	-2.1	0.7	1.5
Hizmetler Grubu	1.3	-1.5	5.1	6.7	0.7	3.8	4.7	5.9	4.7	5.7
Toptan & Perakende, Otel, Restoran	-5.2	-12.6	4.5	14.8	-0.7	0.9	-3.1	3.7	3.7	0.1
GSYİH (Piyasa Fiyatlarıyla)	2.3	0.0	14.2	4.8	-4.7	-4.6	3.3	5.6	5.1	5.7
GSYİH (Petrol Hariç)	2.9	0.0	9.3	5.9	-2.5	2.5	3.1	5.0	4.8	3.4

- Sanayi grubu; imalat, madencilik, inşaat ve enerji sektörlerini kapsamaktadır.
- GSYİH sabit fiyatlarla hesaplanmış ve mevsim etkileri arındırılmamıştır.

Tablo 3. Temel Ekonomik Faaliyetlerin Cari Fiyatlarla GSYİH İçindeki %'lik Payı

Sektör Adı	1394	1395	1396	1397	1398	1399	1400	1401	1402
Tarım Grubu	9.6	8.9	8.4	8.4	9.3	8.8	8.4	8.8	8.3
Sanayi Grubu	34.8	38.4	40.3	44.2	42.7	44.3	48.3	49.2	45.4
Sanayi (İmalat)	14.5	14.6	14.9	14.9	16.3	20.1	18.9	17.5	17.0
Madencilik	11.3	13.4	15.4	18.6	15.3	14.3	18.4	19.0	18.5
Petrol ve Doğal Gaz	10.6	12.6	14.4	17.5	14.0	12.1	16.0	17.1	16.4
Diğer Madenler	0.6	0.8	1.0	1.1	1.3	2.2	2.4	1.9	2.1
Hizmetler Grubu	55.3	51.7	50.2	46.6	47.6	46.6	43.0	41.8	46.1
Toptan & Perakende, Otel, Restoran	13.2	12.2	12.4	13.3	14.2	14.3	13.6	13.1	13.1
GSYİH (Piyasa Fiyatlarıyla)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
GSYİH (Petrol Hariç)	89.4	87.4	85.6	82.5	86.0	87.9	84.0	82.9	83.6

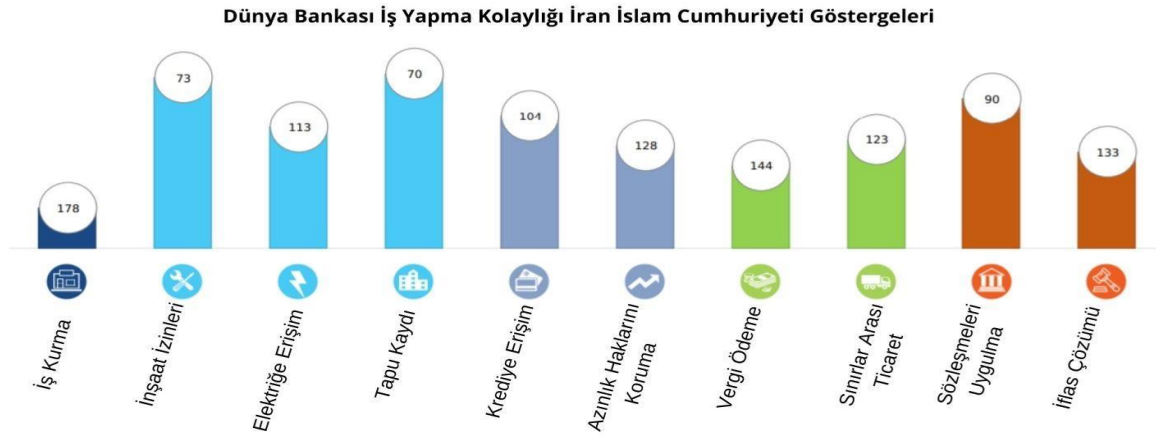
- “Sanayi Grubu”, imalat, madencilik, inşaat ve enerji sektörlerini kapsar.
- GSYİH'deki değişim, cari fiyatlar bazında yüzde oranlarla verilmiştir.

Doing Business Index 2020’de İran

(Doing Business Index en son 2020 yılı için data üretmiştir)

İran'ın Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksindeki puanı 2020 yılında 2019 yılına göre 0,1 puanlık artışla 58,5’ten 58,6’ya yükselmiştir. Bu puanla İran, 2020 yılında endekste yer alan 190 ülke içinde geçen yılki 128. sırasından 127. sıraya ilerlemiştir. Endekste yer alan 10 dizine göre İran’ın 190 ülke içindeki durumu aşağıdaki gibidir. Endekste ve endeksteki dizinlerde 0’a doğru gidildikçe ülkenin performansı kötüleşmekte, 100’e doğru çıktıkça iyileşmektedir.

Tablo 4. Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı İran İslam Cumhuriyeti Göstergeleri

Kaynak: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/iran/>

İş Kurmak: Bu dizin, bir limited şirket kurmak için gereken prosedür, zaman, maliyet ve ödenmiş asgari sermayeyi kaydetmektedir. İran, 190 ekonomi arasında 2019’da 173. sırada iken, 2020’de 178. sıraya gerilemiştir. Bu dizinde İran, 67,8 puan alarak geçen yılın raporuna göre 0,1 puanlık bir gerileme göstermiştir. İran’da iş kurma 10,5 prosedür gerektirmekte, 72,5 gün sürmekte ve toplam yatırım maliyetinin %1,1’i şirket kurarken harcanmaktadır. İran’da iş kurma esnasında bankaya yatırılması gereken zorunlu bir depozito veya para bulunmamaktadır.

İnşaat İzinleri: Bu dizin, bir depo inşa etmek için tüm formalitelerin ve inşaat izin sistemindeki kalite kontrol ve güvenlik mekanizmalarının tamamlanması için gerekli prosedürler, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,4 puanlık bir iyileşme göstererek 71,2 puanla 73. sırada yer almaktadır. İran’da inşaat izinleri ile uğraşmak için 16 prosedür gerekme, 130 gün sürmekte ve depo değerinin %6,6’sına mal olmaktadır.

Elektrik Ulaşım: Bu dizin, yerel bir işletme için elektrik şebekesine erişim, elektrik arzının güvenilirliği ve tarifelerin şeffaflığından oluşan kalıcı bir elektrik bağlantısı sağlamak için gereken tüm prosedürler, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran’da elektrik almak için 6 prosedür gerekme, işlemler 77 gün sürmektedir. Bu haliyle İran, 190 ülke arasında 113. sırada yer almaktadır. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,1 puanlık bir iyileşme göstererek 68,86 puana ulaşmasına rağmen, geçen yılki sıralaması olan 108. sıranın beş basamak gerisinde yer almaktadır.

Tapu Kaydı: Bu gösterge, bir işletmenin başka bir işletmeden mülk satın alması ve mülk ünvanının alıcının ismine aktarılması için gereken tüm prosedür, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran’da bir mülkün tescil edilmesi için 6 prosedür gerekme, işlemler 31 gün sürmekte ve mülk değerinin %3,8’ini oluşturmaktadır. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,9 puanlık bir iyileşme göstererek 63,98 puanla 70. sırada yer almaktadır.

Krediye Erişim: Bu dizin, kredi bilgilerinin paylaşımı ile borçluların ve borç verenlerin yasal işlemlere ilişkin yasal haklarını değerlendirmektedir. Kredi bilgi sistemleri, krediye ulaşmak isteyenlerin krediye daha kolay erişebilmelerini sağlayacak iyi bir kredi geçmişi oluşturmaları ve borç verenlerin de borç almak isteyenlerin finansal geçmişini görmesini sağlar. İran’ın bu

dizindeki puanı ve konumunda geçen yıla göre bir değişiklik bulunmamasına rağmen sıralamadaki yeri 50 puanla kredi alma kolaylığı konusunda 99. Sıradan 104. sıraya gerilemiştir.

Azınlık Hissedarlarını Koruma: Bu dizin, azınlık hissedarlarının kurumsal yönetimdeki haklarının korunmasını ölçmektedir. İran geçen seneye göre hiçbir değişiklik göstermeyen 40 puan ile bu dizinde 128. sırada yer almaktadır.

Vergi Ödeme: Bu dizin, orta ölçekli bir şirketin belirli bir yılda ödemek zorunda olduğu vergiler, zorunlu katkılar ile diğer vergi ve katkı paylarının idari yükünü ölçer. Ortalama olarak, İran'daki firmalar yılda 216 saat harcayarak 20 vergi ödemesi yapmakta, kârlarının % 44,7'sini vergi olarak ödemektedir. İran bu dizinde 59,5 puanla 144. sırada yer almakta olup, sıralamadaki yeri değişmemiştir.

Sınır Ötesi Ticaret: Bu dizin, sınır ötesi ticaret için belgelerin elde edilmesi, hazırlanması, işlenmesi, sunulması gibi hususlarda gereken zaman ve maliyeti ölçer. Dünya Bankası'nın raporuna göre, ihracat için gerekli belgeleri toplamak 33 saat ve 60 \$'a, ihraç mallarının sınırdan geçişi 101 saat ve 415 \$'a mâl olmaktadır. İthalat kısmında ise ithalat belgelerinin derlenmesi 40 saat ve 90 \$'a, ithalatın sınırdaki gerekliliklere uyumu ise 141 saat ve 660 \$'a mâl olmaktadır. İran, bu dizinde geçen yılki puanında herhangi bir değişme olmadan 66,2 puanla 123. sırada yer almıştır. İran'ın geçtiğimiz yıl bu dizindeki sıralaması 121 idi.

Sözleşmeleri Uygulamak: Bu dizin, ticari bir anlaşmazlığın çözümünde yargı sisteminin verimliliğini ve yargı süreçlerinin kalitesini ölçmektedir. İran'ın bu dizindeki puanında geçen yıla göre bir değişiklik bulunmamakta olup, 58,21 puanla geçen yılki sırası olan 89'dan 90'a gerilemiştir. İran'da sözleşmelerin uygulanması 505 gün sürmekte, iddia edilen bedelin %19,3'ü sözleşmenin uygulanması sırasında harcanmaktadır.

İflas Çözümü: Bu dizin, şirketlerin iflas etme süreçlerindeki prosedürler ile ilgilidir. İran bu dizindeki sıralamasında geçtiğimiz yıla göre iki basamak gerilemiş olup, 133. sıraya düşmüştür. İran'da iflas sürecini işletmek 1,5 yıl almakta ve borçluya tüm borcunun %15'ine denk gelecek bir maliyete yol açmaktadır. İran'ın bu dizindeki payı geçtiğimiz yıla göre 0,5 puan gerileme ile 35,1 puana düşmüştür.

Öte yandan, İran'ın Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan **Küresel Rekabetçilik Endeksi**ndeki yeri 2020 yılında, 100 üzerinden 53 puanla, bir önceki yıla göre 10 sıra gerilemiş, 141 ülke arasında 99. sırada yer almıştır. Konuya ilişkin olarak Müşavirliğimizce hazırlanan nota erişmek için <https://bit.ly/3MkM8Mx> bağlantısına tıklayınız.

b. Şirket Kurulumuna İlişkin Mevzuat

İran'da şirket kuruluşu veya yabancı şirket şube tescili, ülkede faaliyet gösteren avukatlarca yapılmaktadır. Ticari faaliyette bulunulabilmesi için kurulacak şirketin/şubenin/temsilcilik ofisinin Şirketler Tescili Genel Dairesi'ne (General Office For Companies Registration - <http://sherkat.ssaa.ir/>) kaydının yapılması (tescil edilmesi) ve akabinde İran Ticaret ve Sanayi Odasına (<http://en.iccima.ir/>) üye olunması gerekmektedir.

Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi Kurulması, Acenta Tayini gibi tüm işlemlerde başvuru sürecinde belgelerin Farsça olması gerekmektedir.

İran’da yabancı gerçek kişilerin gayrimenkul edinimi yasaktır. İran kanunlarına göre kurulmuş yabancı tüzel kişilerin ise gayrimenkul edinimi serbesttir. Yabancıların bir İran firmasının içinde %100’e kadar hisse sahibi olması mümkündür.

İran’da ticari faaliyette bulunmaya (Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi kurulması, acenta tayini) ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan kapsamlı bilgi notuna şu bağlantıdan erişilebilmektedir: <https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/8755968208fedca0c2fcd7a454aac29.pdf>

Ayrıca, İran’da Şirket Kurulumu ve Yatırıma Dair Sık Sorulan Sorulara ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan çalışmaya ulaşmak için [Tıklayınız](#).

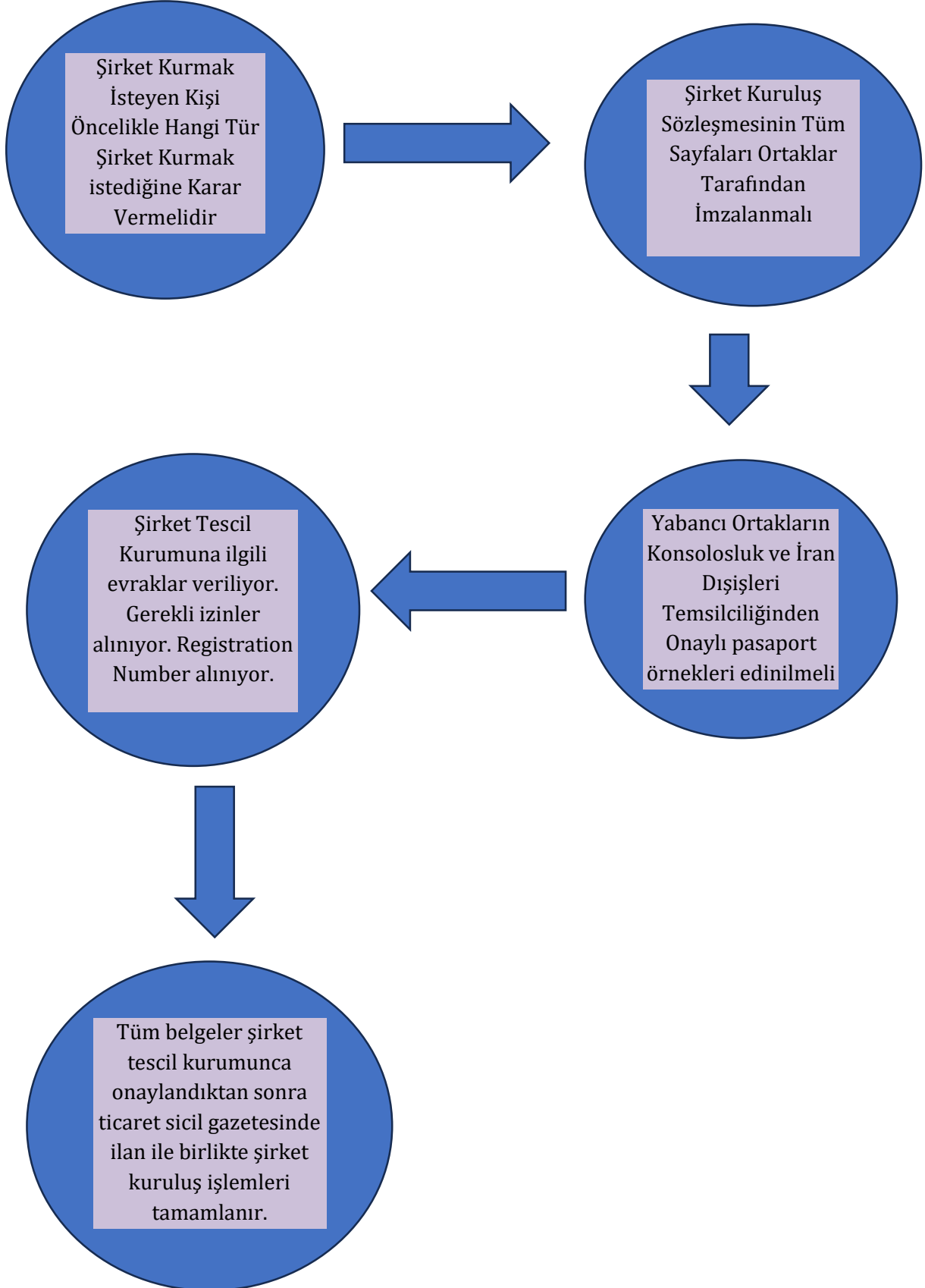
İran’da Şirket Kurulum Süreci Özeti

1. Bütün sayfaları şirket ortakları tarafından imzalanan şirket kuruluş sözleşmesi ve Şirket ortaklarının onaylı kimlik sureti, yabancı uyruğa sahip olmaları halinde Pasaportlarının onaylı sureti ve ikametgâh adreslerinin sunulması gerekmektedir.
2. Öncelikle konsolosluk birimine pasaport onaylatılır.
3. Konsolosluga onaylatılan pasaport örnek İran dışişleri temsilciliğine konsolosluğun onayladığı pasaport onaylatılır ve sonraki aşamada yeminli tercümana onaylatılır.
4. Daha sonra gerekli evraklarla birlikte şirket tescil kurumuna başvuru yapılır (<https://irsherkat.ssaa.ir/Design/EstablishmentRequest/Index.aspx>) .

Başvuru ile birlikte sektörlere özel izin gerekteyise ilgili izinlerin alınması için şirket tescil kurumundan yönlendirme yapılır. Gerekli izinler de alındıktan sonra şirket tescil kurumu tarafından bir kayıt numarası verilir. Bu kayıt numarasıyla birlikte ticaret sicil gazetesine ilan için başvuru yapılır. İlanla birlikte şirket kurulum işlemleri tamamlanmış olunur.

Pratikte şirket tescil işlemleri avukatla birlikte yürütülür. Ataşelik olarak şirket kurulumu için bilgi almak isteyen iş insanlarımıza listemizde bulunan avukatlar tavsiye edilmekte ve avukatlar şirket tescil kurumundaki ve ticaret sicil gazetesindeki ilan süreçlerini takip etmektedir.

Aşağıdaki şekilde de söz konusu süreç özetlenmiştir.

c. Vergi Uygulamaları

İran’da vergi oranları genel olarak düşük olmasına rağmen kayıtdışı ekonomi çok yaygındır. Vergi gelirlerinin GSMH’ye oranı OECD üyelerinde ortalama %34,3 iken İran’da bu oranın %6 civarında olduğu görülmektedir.

İç Vergi uygulamaları kapsamında; KDV, Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Emlak Vergisi uygulanmaktadır.

Tüm vergi oranlarına İngilizce olarak İran Vergi İdaresi: <http://en.intamedia.ir> adresinden ulaşılabilir. (Bazı İran devlet siteleri İran dışından açılmamaktadır.) Her yıl belirlenen oranın altındaki gelire sahip kişilerden gelir vergisi alınmamaktadır.

KDV: KDV oranı %10’dur. Bazı temel tüketim ürünleri (temel gıda, ilaç, tarım ürünleri, gübre, tohum) ise KDV’den muaftır.

Kurumlar Vergisi: Kurumlar vergisi oranı %25’tir.

Sosyal Güvenlik Primi: Sosyal Güvenlik prim kesinti oranları; çalışandan %7, işverenden %23 olarak uygulanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, iş sözleşmeleri ve işgücü maliyetlerine ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan detaylı bilgi notuna <https://l24.im/l8gQarE> bağlantısından ulaşılabilir.

Gelir Vergisi: Gelir Vergisi, gerçek kişilerin senelik gelirlerine göre, %0 ila 35 arasında değişmektedir (İran Vergi İdaresi: <http://en.intamedia.ir>)

Emlak Vergileri Emlak vergileri üç türdür.

- Gayrimenkul Kiralama Gelir Vergisi: Vergi kira tutarının %75’lik kısmına uygulanmaktadır. Söz konusu miktar gelir miktarına göre %15 ile %25 arasında değişmektedir. Kiralanmayan gayrimenkullar boş kalması durumunda birinci yılın ardından 100.000’den fazla nüfusa sahip şehirlerde vergiye tabi tutulmaktadır.
- Veraset İntikal Vergisi: Bir mülkün işlem değerinin %3 ve %7,5 arasında değişmekte olup, bölgesel değerlendirme tablolarına dayanarak hesaplanmakta ve ödenmektedir. İşlem bedelinin hesaplanmasında, binanın yaşı, arsa alanı, binanın alanı, iskeletin türü, kullanım amacı, kullanım şekli, mülkün yeri ve mülkiyet türü etkili olmaktadır.
- Bina İnşa Edip Satma Vergisi: Satış ve satıştaki gelir vergisi tutarı, mülkün işlem değerinin %10’undan oluşur. 100.000’in altında nüfusa sahip şehirler bu yasadın muaftır.

Vergi ve Gümrük Muafiyetleri

- Tarım sektörü ve hayvan yetiştiriciliği, bahçivanlık, balıkçılık, ipekböcekçiliği, mera ve ormanların yenilenmesi faaliyetlerinden elde edilen gelir vergiden muaftır.
- Ülke Yönetim ve Planlama Kuruluşu tarafından en az gelişmiş bölge olarak belirlenen yerlerdeki çalışanlara ödenen maaşlar gelir vergisinden muaftır.
- Kâr gütmeyen kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerinden elde ettiği gelirler vergiden muaftır.

- Kültürel ve sanatsal faaliyetlerden (Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'nca lisans verilen aktiviteler) elde edilen gelir vergiden muafır.
- Turizm faaliyetinde bulunan girişimler, İran'da otel inşaatı yapmak ve turist çekmek amaçları çerçevesinde vergi indirimine tabidirler.
- Sanayi ve tarım mamul ürünleri ihracatından elde edilen gelir vergiden muaf tutulmaktadır.
- Madencilik alanında faaliyet gösteren girişimcilerin gelirlerinin %80'i, az gelişmiş bölgelerde faaliyet gösterenlerin gelirlerinin tamamı vergiden muaf tutulmaktadır.
- Üretim için ithal edilen makine ve ekipmana yönelik gümrük muafiyeti tanınmakta olup, üretim için ithal edilmiş olan hammaddeye ödenen gümrük vergisi iadesi uygulaması mevcuttur.

d. Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Sosyal Güvenlik prim kesinti oranları; çalışandan %7, işverenden %23 olarak uygulanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, iş sözleşmeleri ve işgücü maliyetlerine ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan detaylı bilgi notuna

<https://ticaret.gov.tr/data/5ee20f8213b876e308cc14f3/Sosyal%20G%C3%BCvenlik%20Sistemi.pdf>

bağlantısından ulaşılabilir.

İran sosyal sigorta kanununa <https://www.mcls.gov.ir/en/rules/security> linkinden ulaşılabilir.

2. Potansiyel Yatırım Alanları

İran ekonomisinde ve ihracatında öne çıkan sektörler petrol ve doğalgaz tabanlı petrokimya sektörü, demir-çelik sektörü, ve enerjiye bağımlı doğal taş, çimento vs. ile tarım ve gıda sektörüdür. Bu sektörlerin İran ihracatında payı kabaca **doğalgaz ve petrokimya sektörü için %50, demir-çelik ve metaller için %25, tarım için %10** dur. **Yabancı yatırımcıların da en çok yatırım yaptığı sektörler petrokimya ve alt sektörleri ile madencilik ve demir-çelik sektörleridir. Ayrıca İran devletinin ulaşım, lojistik, haberleşme altyapısı gibi alanlarda yabancı şirketlerle devlet tarafından finansmanı sağlanan projelerde işbirliği yaptığı bilinmektedir.** İran, petrokimya ve demir-çelik vs. ürünlerinde kendi ucuz/sübvansiyonlu doğalgazı ile üretim yaptığı için dünya fiyatlarının çok altında üretim fiyatına sahip olup ihracat için ve iç satış için farklı fiyat uygulayabilmektedir. Petrokimya veya demir-çelik ana üreticilerinin çok büyük çoğunluğu devlet şirketi olup kendilerinden doğrudan alım için yüksek tonaj ve uzun süreli alım garantisi gerekebilmektedir. Bu çerçevede, etilen, polietilen, külçe-slab-tile ve rolled çelik, külçe alüminyum gibi ürünlerin doğrudan veya serbest bir şekilde ihracatına izin verilmemekte olup ana üreticilerin dünya fiyatlarından bu ürünleri ihraç etmesine izin verilmektedir. Ayrıca bu ürünler için belirli kotalar dahilinde ürün borsasına arz edilerek fiyatlandırma yapılmaktadır. Diğer taraftan, bu ürünler iç tüketim için ihraç fiyatlarına göre çok

daha düşük fiyatlarla iç piyasaya arz edilmektedir. İran'dan 8li bazda ihraç edilen ürünler “sıvılaştırılmış propan, metanol, bütan, polietilen, bitümen, üre, sıvılaştırılmış doğal gaz, demir-çelik külçeler veya yarı mamüller, madeni yağlar, bakır katotlar” dır. Bu ve benzeri ürünlerin dışında ihracatı nisbeten sınırlı kalmakla beraber yoğun bir iç üretim ve tüketimi bulunan doğal taş sektörü de ayrıca öne çıkmaktadır. İran kayda değer miktarda tezyinat için kullanılan oniks taş rezervlerine, dış cephe ve yer kaplama kaplama için traverten rezervlerine sahiptir. Diğer taraftan, başta fıstık (antep) ve hurma gelmek üzere İran bölgesel olarak önemli bir tarım ürünleri ihracatçısıdır. Yukarıda bahsedilen sektörler ülkemiz iş fırsatları açısından değerlendirildiğinde; dünya taşımacılarının ambargolar sebebiyle İran limanlarına uğramaktan çekinmesi ve sigorta şirketlerinin İran menşeli ürünleri sigortalamaktan imtina etmesi sebebiyle İran için ülkemiz üzerinden ticaret önem kazanmıştır. Bu çerçevede, İranlı üreticilerin ülkemizde şirket kurmak suretiyle dünya pazarlarına açılma veya Türk şirketleri ile iş birliği yaparak ürünlerini üçüncü ülkelere satmak hususunda yoğun teveccühü olduğu görülmüştür. İranlı üreticilerin ambargolar sebebiyle modern makineler almakta güçlük çektiği, bu durumun verimi ve üretim maliyetlerini artırdığı da belirtilmektedir.

Sonuç itibariyle İranlı şirketlerin yukarıda sayılan sebeplerle ülkemize olan teveccühünden istifade edilerek ticaret işbirliklerine yönelik girişimlerde bulunulmasının verimli olabileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca, yukarıda sayılan sektörlerde İran'da yatırım imkanları bulunmakla birlikte yapılacak yatırımlarda İran tarafından yukarıda sayılan ithalat ve ihracat kısıtlamalarının ve ambargoların dikkate alınması önem arz etmekte olup İran iç pazarına satışa yönelik yatırımların veya ihracata karşılık ülke içine getirilmesi gereken döviz mukabilinde mal getirilmesinin (ihracat dövizinin %30 ila %100 arasında değişen oranlarda İran içerisine getirmesi ve NİMA denilen devlet tarafından yönetilen bir sisteme satmak zorunluluğu bulunmaktadır.) daha faydalı olabileceği nazarı dikkate alınmalıdır. Ekonomik olarak içe kapanan ve iç piyasa rekabeti azalmış bir İran'da yapılacak yatırımların karlı sonuçlar verebileceği göz ardı edilmemelidir.

İran'daki iş fırsatlarına ilişkin değerlendirmeler yapılırken uluslararası yaptırımlar ile ABD yaptırımlarının İran ile ticaret yapacak firmalarımıza etkilerinin kapsamlıca değerlendirilmesi ve gerekli durumlarda hukuki danışmanlık alınmasında fayda bulunmaktadır. İran'daki iş fırsatları İran'da mukim Müşavirlik ve Ataşeliklerimizce hazırlanan sektör raporlarının sonuç kısmında yer almaktadır. Sektör raporlarına “Genel Sektörel Bilgiler” kısmından (<https://bit.ly/3OlrJbl>) ulaşılabilmektedir.

Öte yandan, İran'da yatırım yapmak isteyen firmalarımızın <https://bit.ly/3rAT72P> bağlantısındaki güncel değerlendirmeleri incelemesi yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra, firmalarımızca aşağıdaki bilgi notları ve raporların da incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

- “İran Serbest Bölgeler ve Özel Ekonomi Bölgeler” raporu için <https://bit.ly/3Ng8zGm>
- “Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları” bilgi notu için <https://bit.ly/3V7P5pa>
- “Ticari Sözleşme Yapılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Tahkim Mekanizması” notu için <https://bit.ly/3oMs130>

- “İran'daki Enerji Maliyetleri Tablosu” için <https://bit.ly/3LwR9E7>
- “İran Pazarında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar” bilgi notu için <https://bit.ly/4476pi4>
- “İran'da Uygulanmakta Olan Üretici Fiyatı Belirleme Notuna Erişmek için <https://bit.ly/3mX2tA0>
- “İran'da Kamu İhaleleri ve Banka Teminat Mektupları” için <https://bit.ly/3V7vJjW>
- “İran'daki İthalat Sürecindeki Zorunlu Standartlar” bilgi notu için <https://bit.ly/4429hNf>

İran Yatırım Teşvikleri Notu:

[https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Te%C5%9Fvikleri%20Notu%20\(23%20%C5%9Eubat%202023\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Te%C5%9Fvikleri%20Notu%20(23%20%C5%9Eubat%202023).pdf)

İran’da Yatırıma Dair Sık Sorulan Sorular:

[https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%E2%80%99da%20Yat%C4%B1r%C4%B1ma%20Dair%20S%C4%B1k%20Sorulan%20Sorular%20\(23%20%C5%9Eubat%202023\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%E2%80%99da%20Yat%C4%B1r%C4%B1ma%20Dair%20S%C4%B1k%20Sorulan%20Sorular%20(23%20%C5%9Eubat%202023).pdf)

Sektörel Raporlar İçin:

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari/iran-ekonomisinin-sektorel-degerlendirilmesi>

Sanayi ve Serbest Bölgeler ile Lojistik vs. Yatırım ile ilişkili Raporlara Ulaşmak için:

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari/iranda-yatirim>

B. YABANCI YATIRIM MEVZUATI VE YATIRIM TEŞVİKLERİ

1. Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı

a. Genel

- İran’da yabancı yatırımlar ile ilgili olarak ortaklık yüzdesi ve yatırım miktarı açısından herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.
- Yabancı yatırımcılar %100’e kadar şirket sahibi olarak yatırım yapabilirler.
- Özel sektör faaliyetine izin verilen tüm alanlarda doğrudan yabancı yatırım yapılabilir.
- Yabancı Sermaye Kanunu hükümlerine göre, yeni yatırım ile mevcut bir ekonomik birime yatırım arasında fark yoktur ve tüm yabancı yatırımcılar her zaman yeni bir proje veya ekonomik işletmeye yatırım yapabilirler.
- Yabancı yatırımcılar için kendi kaynakları kullanıldığı takdirde tesis kurulumu içim makine ve teçhizat ithalatında muafiyetler sağlanmaktadır.

- Evet. Herhangi bir yabancı şirket, ticari ilişkilerini geliştirmek ve sözleşmeden doğan görevleri ve pazarlama faaliyetlerini gerçekleştirmek için ana şirketin bir şubesini veya temsilcisini kaydettirerek İran'da yasal bir şirket kurabilirler. Şube veya acentelik açmak için özel düzenlemeler mevcut olup, başvuru sahiplerinin doğrudan Şirketler ve Sanayi Mülkiyet Tescili Genel Müdürlüğü'ne başvurmaları gerekmektedir.
- İran'da yabancı yatırıma izin verilen alanlar çok çeşitli olup inşaat, yol ve şehircilik ile sanayi, madencilik, tarım kollarındaki tüm üretim faaliyetlerini ve hizmet faaliyetlerini içermektedir.
- Yabancı uyruklu şahıs adına arsa edinilmesi mümkün olmamakla birlikte, yabancı yatırım ile İranlı bir şirket kurulduğu takdirde, İran kimliği taşıyan şirket adına arsa edinilmesinde herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Yabancı Yatırımların Destek ve Koruma Kapsamına Alınması

Yabancı yatırımlarla ilgili yasal desteklerin kullanılması yatırım izni alınmasını tabidir. Konuya ilişkin olarak ve yatırım öncesi İran Yabancı Yatırım Ajansından <https://www.investiniran.ir/en/FirstPage> bilgi alınmalıdır.

Geçmişte yapılmış ve kanun kapsamında olmayan yatırımlar her zaman için belirli kabul sürecinden sonra kanun kapsamına alınabilir.

Yabancı bir yatırımın İran Yabancı Yatırım Ajansı'na kaydedilmesi, mevzuatta öngörülen gümrük vergisi ve iç vergi muafiyetleri vb. diğer devlet teşviklerinden yararlanmak için müracaat imkanı ile yatırım değerinin (yatırımcı İran'daki faaliyetlerini sonlandırdığı takdirde) gerekli izinlerin alınmasını müteakip yurtdışına çıkarılmasına imkan tanımaktadır.

b. Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar

Mevzuat üzerinde yabancı sermayeye yönelik bir kısıtlama veya ayrımcılık bulunmamakla birlikte ülkenini maruz kaldığı ambargolar sebebiyle sermaye transferlerinde bankacılık sistemi kullanılamamaktadır. Ayrıca İran'da gerçekleştirilecek her ithalat için İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı ile İran Merkez Bankası onayı aranmakta olup bazı ithalatlar için devlet tarafından daha düşük döviz kurundan (NİMA Kuru) döviz tahsis edilebilmektedir. Bir şirkete NİMA kurundan döviz tahsisi yapılırken aynı sektördeki yabancı sermayeli şirkete devlet tarafından ithalat için söz konusu NİMA kurundan döviz tahsisi yapılmadığı durumlar bazı şirketler tarafından dile getirilmiştir.

Yine aynı şekilde yabancı sermayeli şirketlerin vergilerinin daha detaylı incelendiği, fazla doğalgaz ve elektrik kullandığı gerekçesiyle nakdi cezalar ile karşı karşıya kalabileceği dikkate alınmalıdır.

Yabancı yatırımcının yatırımdan vazgeçmesi durumunda getirdiği sermayenin İran Yabancı Yatırım Ajansı'na kayıt yapılsa dahi yurtdışına geri çıkarılması süreci uzatabilmektedir.

Yabancı yatırımcının, mevzuata göre yabancı çalışan çalıştırma hakkı bulunmasına rağmen yabancı çalışana muadil İran vatandaşlarının bulunduğu gerekçe gösterilerek çalışma izni verilmesinde ayak diretilebilmektedir.

i)Yabancıların Gayrimenkul Edinmeleri

Yabancı ülke vatandaşlarının İran’da gayrimenkul edinmesine ilgili mevzuat cevaz vermemektedir. Bununla birlikte %100 yabancı sermaye ile şirket kurarak şirket üzerine gayrimenkul edinimi mümkündür.

ii)Yabancı Sermayeli Şirketlere Uygulanan Ayrımcılıklar

Mevzuat üzerinde yabancı sermayeli şirketlere ayrımcılık uygulanmamakla birlikte uygulamada yabancı yatırımcılar farklı muamelelerle karşılaşabilmektedirler. Raporun “**İran İş Ortamı**”, “**Yabancı Sermayeye Yönelik Kısıtlamalar**” ve “**Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar**” bölümlerinin dikkatle okunması tavsiye olunmaktadır.

Yabancıların Serbest Dolaşımı

Çalışma ve Oturma İzin Belgeleri

Çalışma İzni: İşverenler yabancı çalışanları için çalışma izni almakla sorumludurlar. Çalışan, çalışma iznini İran’a giriş yapmadan önce almalıdır. Çalışma İzin Belgeleri bir yıllık düzenlenir ve her yıl yenilenir. Bir çalışanın, çalışma izni işlemde iken başlangıçta iş vizesi ile İran’a yolculuk etmesi halinde bu kişinin çalışma iznini iade etmeden önce İran’ı terk etmesi gerekir. İş sözleşmesinin bitimi ve sonlanması halinde çalışma izin belgesi başvurusunda bulunan işletme tarafından Kooperatif, Sosyal Refah ve İşgücü Bakanlığı’na 15 gün içinde başvuruda bulunulur. Çalışanın da çalışma izin belgesini aynı süre içinde ilgili Bakanlığa teslim etmesi gerekmektedir. İşverenin çalışma izin belgesine ilişkin ihlal ve hatalarında 91-180 gün arasında hapis cezası ile karşılaşması mümkündür.

Yabancıların İran’da istihdam edilmesine ilişkin mevzuata ulaşmak için <https://www.mcls.gov.ir/en/what/laws> bağlantısına tıklayınız.

Oturma İzni: Elinde oturma izni olan bir yabancının, İran’ı terk edebilmek için vergi borcunun bulunmadığına dair belgeyi göstermesi üzerine verilen bir çıkış iznine sahip olması gerekir. Yabancıların Tabi Olacağı Çalışma Hukuku Sosyal Güvenlik Kanunu’na göre İran’da çalışan yabancı tabiyetli işçiler sosyal sigorta güvence kapsamı bakımından, aşağıdaki durumlar dışında, adigeçen kanuna tabidirler:

- Ülkeleri ile İran arasında hükümleri geçerli olan bir ikili veya çok taraflı sosyal güvenlik anlaşmasının mevcut olması,
- İran’da çalışan yabancı kişinin, ülkesindeki ilgili makama ait bir belgeye göre İran’da çalıştığı dönemde Sosyal Güvenlik Kanunu’nun 3. maddesi hükümlerinin bir kısmı veya tamamı bakımından veya başka bir ülkede sigortalı olması.

İran’da Oturma İzni İçin Gerekli Belgeler

1. Çalışma izninin aslı ve bir adet fotokopisi,
2. Okuduğu veya çalıştığı yerden resmi dilekçe,
3. Pasaport sahibinden 5 adet yeni çekilmiş olan fotoğraf (beraberindeki kişilerin de her birinin 5’er fotoğrafı),
4. İşlemlere yönelik ödemelerin yapıldığına dair banka makbuzu,
5. Çalışma izni formları,
6. Pasaport ve vizenin aslı ve fotokopisi,
7. Oturma iznini talep eden şahsın başvuruda bulunamaması halinde vekili, vekâletname ile beraber başvuruda bulunabilir.
8. Başvuru yeri: İran Çalışma Bakanlığı-Yabancılar Genel Müdürlüğü
9. Başvuru Adresi: Tahran, Vali-e-Asr Cad. Fatemi Kavşağına gelmeden önce No.811 Tel: (98-21) 88 80 00 00 Faks: (98-21) 88 90 88 62

2. Yatırım Teşvik Mevzuatı

Madencilik, imalat, tarım, ihracat gibi alanlarda ve ayrıca ülkenin bazı mahrumiyet bölgelerinde uygulanan vergi teşvikleri mevcuttur. Yatırımcılar anılan teşviklerden, sanayi ve madencilik alanlarında bir üretim birimi kurulması hususunda kuruluş yeri, istihdam edilecek kişi sayısı ve yatırımlarında üretilecek ürünün tipine bağlı olarak İran’daki bu yatırımları için 10 yıla kadar yararlanabilmektedir.

İran’da sanayi, madencilik ve ticari önceliklere uygun faaliyetler özel yatırım teşviklerine tabidir. Bu teşvikler arasında Doğrudan Vergiler Kanunu'nun 132. maddesi kapsamında vergi muafiyeti, bankaların döviz ve riyal kredileri imkanlarından yararlanma, bankacılık kolaylıkları için ayrıcalıklı faiz oranları uygulaması, yer, kaynak ve altyapı tahsisinde öncelik gibi hususlar yer almaktadır. Döviz tahsisinde öncelik, sanayi sitelerinde arsa satışlarının taksitlendirilmesi yatırım teşvik örnekleri olarak değerlendirilmektedir.

Firmaların rekabet gücünü artırarak ihracat pazarlarına girmek için yoğun enerji tüketimi olan stratejik sektörlerde enerji fiyatlarında tercihli/düşük oranlar sunulması, ulusal ve uluslararası fuarlara destek, bilgi tabanlı sanayilere özel teşvikler sağlamak ve ileri teknolojiye sahip sanayilerin kurulması yatırım teşvikleri kapsamında değerlendirilmektedir. Ayrıca, yarım ve atıl vaziyette kalan projelerin tamamlanmasına destek olmak amacıyla özel durumlarda proje sürelerinin uzatılması, alınan tesislerin ödenmeleri konusunda kolaylık sağlamak gibi hususlar da teşvik kapsamına alınmaktadır.

İran’ın ambargolar sonrası hayata geçirdiği Direniş Ekonomisi politikaları doğrultusunda ülke içi kapasitenin geliştirilmesi ve yerleştirilmenin artırılması amacıyla, üretim ve hizmet kapasitesinin azami kullanımı ve İran mallarının korunması yasasına uygun olarak vergi oranlarının düşürülmesi ve yerli malı satın alımı teşviklerle özendirilmektedir.

Şirketlerin sermaye piyasası kapasitelerini artırmak ve bu alandaki işlerinin kolaylaştırılması için bankalar aracılığıyla finansman teşvikleri de uygulanmaktadır.

Gümrük Muafiyetleri

- Üretim hattı makinelerinin yeni olması ve yerli üretimi olmaması kaydıyla teçhizat ithalatında gümrük vergisi muafiyeti uygulanmaktadır.
- İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı'ndan alınacak onaylı bir yazı ile yerli üretimi olmayan veya yerli malı imalatında kullanılmak üzere üretim birimleri tarafından ithal edilen aksam ve parçalar %20 oranında ithalat vergisinden muaftır.
- Bilişim tabanlı şirket ve kurumlar vergi ve gümrük vergi ve masraflarının yanında ticari kazançlardan ve ihracat vergilerinden de muaftır.

Sanayi ve Madencilik Alanında Açılan Yeni Tesisler için Vergi Muafiyetleri

- Maden üretim faaliyetlerinden elde edilen gelirler, gelişmiş bölgelerde 5 ila 7 yıl, az gelişmiş bölgelerde ise 10 ila 13 yıl süreyle faaliyetin başladığı tarihten itibaren %0 oranında vergilendirilir.
- Bilişim tabanlı şirketlerin ve kuruluşların araştırma ve geliştirme, ticarileştirme ve ürün ve hizmet üretimine ilişkin sözleşme ve faaliyetlerinden doğan vergiye tabi gelirleri, Dolaysız Vergiler Kanunu'nun 105. maddesine göre 20 yıl süreyle vergiden istisna edilmiştir.
- En az %20 yabancı sermaye katılımı ile üretilen ürünlerin ihraç edilmesi durumunda %50 vergi indirimi uygulanmaktadır.

Diğer Teşvikler

- Ulusal Kalkınma Fonu'nun riyal ve döviz kredilerinden yararlanma
- Daha az gelişmiş bölgelerdeki yatırım projelerinin uygulanmasında kalkınma kuruluşlarının (İran Sanayilerini Geliştirme ve Modernleştirme Teşkilatı, İran Maden ve Madencilik Sanayilerini Geliştirme ve Modernleştirme Teşkilatı) katılım desteği
- Sanayi kurulmasına kısıtlama getirilen alanlarda (Tahran'dan 120 km, İsfahan'dan 50 km ve bazı illerin merkezlerinden 30 km uzaklıkta) sanayi sitelerinde yeni sanayi kurma muafiyeti verilmesi
- Siyasi riskler için yabancı yatırım garantisi
- Yabancı yatırımlar, yerli yatırımcılarla aynı haklardan, korumalardan ve kolaylıklardan yararlanır.
- Yatırımcılar için ana yatırımın giriş çıkışlarında ve faiz ve diğer finansal kolaylıkların sağlanması
- Yabancı yatırımcıların katılımıyla bir ekonomik işletme tarafından üretilen malları ihraç etme serbestliği
- İhracat mallarının işlenmesi için gümrük vergisi ödemeden geçici giriş imkanı
- Ödüller ve ihracat sübvansiyonları verilmesi (fuarlara katılım ve pazarlama giderlerinin desteklenmesi)
- İhraç mallarının tüm vergilerden (avarız?) muaf tutulması

- İran'da özel sektörün faaliyet göstermesine izin verilen her alanda yabancı yatırım imkanı,
- Yatırım miktarı ve katılım yüzdesi konusunda herhangi bir kısıtlamanın mevcut bulunmaması (%100 yabancı sermaye ile şirket kurma imkanı)
- Serbest ticari sanayi bölgelerine ve özel ekonomik bölgelere makine ve hammadde giriş serbestlikleri (binek araç ve tatil yapma amaçlı botlar hariç)

Serbest Bölgelerde Yatırım

Serbest bölge, ihracatı kolaylaştırmak, geliştirmek ve yabancı sermayeyi çekmek için oluşturulmuş bir alandır. Diğer bir deyişle serbest bölge, mal ihraç etme ve yabancı sermayeyi çekme alanında tamamen serbesttir. Devlet bu bölgeler aracılığıyla ihracat ve yabancı sermaye çekme konusunda uygun çözümler sunarak yatırım çekme, ihracatı geliştirme ve döviz geliri elde etmek için uygun alanlar oluşturmaya çalışmakla mükelleftir.

Serbest bölgelerin oluşturulmasının temel amaçlarından biri yabancı yatırımı çekmektir ve bu sebeple söz konusu bölgelerde yabancı yatırıma izin verilmektedir. Ancak, bölgelerin yasalarına göre gerekli izinler alındıktan sonra yatırıma ilişkin yasal ayrıcalıklardan yararlanılabilir.

Serbest bölgeler mevzuatına göre, İranlı ve yabancı tüm gerçek ve tüzel kişi ve kuruluşlar ile uluslararası kuruluşlar, serbest bölgelerde bağımsız olarak veya kuruluş ve bağlı ortaklıkları ile yatırım yapabilirler.

Serbest Bölgelerin Ayrıcalıkları

- Çeşitli vergi muafiyetlerinden yararlanma
- Gümrüksüz makine, parça ve hammadde ithalatının yanısıra, üretim birimleri için katma değer vergisi kanunundan muafiyet
- Ekonomik faaliyetlerden elde edilen sermaye ve karların giriş ve çıkışında tam serbestlik
- Serbest bölgelere özel ihracat ve ithalat düzenlemeleri ve gümrük rejimi
- Yetkili giriş çıkış noktalarından yabancı uyrukluların giriş çıkışlarında vize muafiyeti
- Anzali Serbest Bölgesi'nde özel geçiş ücretleri alınmasına ve ülke genelindeki olağan geçiş ücretlerinden muafiyet
- Serbest bölgelerde kurulu şirketler ile sanayi ve fikri mülkiyetlerin tescil düzenlemelerinde ayrıcalık

Serbest Bölgelerde yatırım öncesi, İran Yabancı Yatırım Ajansı <https://www.investiniran.ir/en/FirstPage> ve Serbest Bölgeler Kurumu ile <https://www.freezones.ir/> irtibata geçilmelidir. Ayrıca ilgili Serbest Bölge Müdürlünden bilgi alınmalıdır.

Ayrıca, serbest bölgelerde yatırıma ilişkin olarak aşağıdaki linklerde kayıtlı notların incelenmesi faydalı olacaktır.

İran Yatırım Teşvikleri Notu:

[https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Te%C5%9Fvikleri%20Notu%20\(23%20%C5%9Eubat%202023\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Te%C5%9Fvikleri%20Notu%20(23%20%C5%9Eubat%202023).pdf)

İran’da Yatırıma Dair Sık Sorulan Sorular:

[https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%E2%80%99da%20Yat%C4%B1r%C4%B1ma%20Dair%20S%C4%B1k%20Sorulan%20Sorular%20\(23%20%C5%9Eubat%202023\).pdf](https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%E2%80%99da%20Yat%C4%B1r%C4%B1ma%20Dair%20S%C4%B1k%20Sorulan%20Sorular%20(23%20%C5%9Eubat%202023).pdf)

İran'da Muhtelif Ekonomik Bölgelerin Özellikleri ve Muafiyetleri

	Serbest Bölgeler	Özel Ekonomik Bölgeler	Sanayi Siteleri	Tanımlanmış Turistlik Bölge	Teknoparklar
Doğrudan Vergi Muafiyeti	20 Yıl	7 ila 13 Yıl	7 ila 13 Yıl	Muafiyet Uygulanmamakta	20 Yıl
KDV Muafiyeti	Muafiyet Uygulanmamakta	Muafiyet Uygulanmamakta	Muafiyet Uygulanmamakta	Muafiyet Uygulanmamakta	Muafiyet Uygulanmamakta
Gümrük Muafiyeti	İhracat ve İthalat Genel düzenlemelerinden Muaf	İhracat ve İthalat Genel düzenlemelerinden Muaf	Muafiyet Uygulanmamakta (Bazı Hammade, makina vs. ithlatları hariç)	Muafiyet Uygulanmamakta (Turistlik teçhizat ve mallar hariç)	İhracat ve İthalat Genel düzenlemelerinden Muaf
Perakende Satış (Yolcu beraber)	İzinli	Yasak	Yasak	Yasak	Yasak
Yabancı Yatırım	Özel Düzenlemelere Tabi	Yabancı Yatırım Teşvik Kanunu	Yabancı Yatırım Teşvik Kanunu	Yabancı Yatırım Teşvik Kanunu	Yabancı Yatırım Teşvik Kanunu
Uzmanlık Alanı	Genel	Uzmanlık ve Genel	Üretim ve Sanayi (Uzmanlık ve Genel)	Turistlik Hizmetler (Uzmanlık ve Genel)	Bilimsel (Uzmanlık ve Genel)
Kuruluş Mercisi	Meclis	Meclis	Devlet	Devlet	Devlet
Yönetici Kurum	Devlet (Azami yetki ile)	Devlet ve Özel (Devlet onayı ile)	Devlet (Ticaret Bakanlığı Onayı ile)	Özel Yatırımcı (Kültürel Miras Bakanlığı onayı ile)	Devlet ve Özel (bilim ve teknoloji yüksek konseyi onayı ile)
Yer Tahsisi	Özel Düzenlemelere Tabi	Özel Düzenlemelere Tabi	Özel Düzenlemelere Tabi	Özel Düzenlemelere Tabi	Özel Düzenlemelere Tabi
Ölçüm	Yüksek	Sınırlı	Sınırlı	Sınırlı	Sınırlı
Yaşam Bölgeler Kapsamı	Yaşam ve Yerleşim Alanı mevcut	Yaşam ve Yerleşim Alanından Yoksun	Yaşam ve Yerleşim Alanından Yoksun	Yaşam ve Yerleşim Alanından Yoksun	Yaşam ve Yerleşim Alanından Yoksun

Tablo 5: İran’da Yatırım Alanlarına Göre Vergi Muafiyetleri

Faaliyet	Vergi Muafiyeti Seviyesi	Muafiyetin Süresi
Tarım	%100	Sürekli
Az gelişmiş bölgelerde sanayi ve madencilik	%100	10 yıl
Turizm	%50	Sürekli
Hizmet ve petrol dışı ürün ihracatı	%100	6. Kalkınma Planı süresince
Elişi	%100	Sürekli
Eğitim ve spor hizmetleri	%100	Sürekli
Kültürel faaliyetler	%100	Sürekli
Az gelişmiş bölgelerde ücretler	%50	Sürekli
Serbest bölgelerdeki tüm ekonomik faaliyetler	%100	20 yıl

C. İRAN’DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

1. Önde Gelen Yatırımlar ve Sektörler Hakkında Bilgilendirme

İran’da görev yapan ticari temsilciliklerimizce ülkede faaliyet gösteren büyük küçük yaklaşık Türk sermayeli 90’a yakın firma olduğu tahmin edilmektedir. Yatırımlarımızın değerce petrokimya ürünleri, nihai tüketim ürünleri, demir-çelik ürünleri ve ahşap ürünleri üretimine yönelik olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Ahmedinejad dönemi toplu konut projeleri için İran’a gelen bir inşaat firmamız halen faaliyetlerine devam etmektedir. İnşaat firmamızın muhtelif sorunlarla karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Son 2 yıldır ambargoların ve alım gücünün düşmesinin etkisiyle bazı firmaların firmalarını devrederek İran pazarından çıktığı da müşahade edilmektedir. Bununla birlikte, İran resmi kaynaklarında göre 1400 İran yılında (21 Mart 2021-21 Mart 2022) değerden ve ortaklık yapısından bahsedilmeden 14 Türk yatırımının yapıldığı belirtilmektedir. Firmalarımızın yaşadığı sorunlar dikkate alındığında İran özellikle yeni yatırımlar için cazip bir yatırım ülkesi olmaktan uzak bir görünüm sergilemektedir.

2. Türk Yatırımcıların Karşılaştıkları Sorunlar

Müşavirliğimize intikal eden genel nitelikli sorunlar şu şekildedir:

- İran’da yatırımlara verilen önemli teşvikler olmasına rağmen uygulamada bürokrasinin ağır işlemesi, kurumlar arasında koordinasyon bulunmaması, muafiyetlerden yararlanılması ve yatırımın hayata geçmesi konusunda güçlüklerle yol açmaktadır.
- Çalışma ve oturma izni alınmasına yönelik prosedürlerin uzunluğu firmaları zaman bakımından zorlamaktadır. (İranlı müşavirlik firmaları ile yapılan görüşmelerde, söz konusu gecikmenin genellikle firmaların eksik evrak vermesinden ya da başvuruları tek tek yapıp takip etmesinden kaynaklandığı, kurumsal firmaların bu sıkıntıyı daha az

yaşadığı ve evrakları tam bir başvurunun çalışma izinleri için yaklaşık 3 hafta, ikamet izinleri içinse yaklaşık iki buçuk ay içinde sonuçlandığı öğrenilmiştir).

- İşadamlarımızın ehliyetlerin geçerliliği konusunda da sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Ülkeye girişte TC ehliyeti 6 ay kullanılabilmekte, İran ehliyeti alınmasında sıkıntı bulunmamakta, bununla birlikte ehliyetin her yıl yenilenmesi gerekmektedir. İran ehliyetleri sadece bir yıllık süre için verilmektedir. Bunun için Tahran'dan izin alınması gerekmektedir. Ancak bu süreç üç ay sürmektedir. Böylece bir yılın üç ayı boşa gitmektedir. Sözkonusu ehliyetlerin başta Tebriz olmak üzere eyalet merkezlerinden de verilebilmesi durumunda önemli bir zaman kaybının önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Yukarıda zikredilen tüm hususlarda, daha evvelden Tahran'da çalışırken Tebriz'e gelen işadamlarımız tarafından Tahran'daki bürokratik sürecin çok daha kısa sürede tamamlandığı ifade edilmektedir. Örnek olarak, Tebriz ve Kiş adası bölgelerinde Türk çalışanların Türkiye'ye her gidişlerinde vize (single visa) almalarının gerektiği özellikle acil durumlarda vize alma sürecinin büyük bir probleme dönüştüğü, Tahran ve diğer bölgelerde vizelerin 3 aylık verilerek sınırsız giriş-çıkış (multi visa) yapılabildiği, Tebriz bölgesindeki Türk çalışanlara da bu kolaylığın sağlanması için girişimde bulunulmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.
- İşadamlarımız araç satın almada ve cep telefonlarına hat alımlarında da sorunla karşılaşmaktadır.
- Yabancı yatırımlar bakımından önemli bir konu, mahkemelerde alınan kararların uygulanmasında yaşanan sıkıntılardır. İran Mahkemeleri bir alacak davasında yabancı şirketin lehine karar verse bile yabancı şirketin alacağını temin edemediği durumlarda olabilmektedir. İran'da çok keskin ve şahsına münhasır bir yasama, yürütme, yargı ayrımı ve anlayışı bulunmaktadır. Kararların, karar mercilerinden uygulayıcı mercilere gönderilmesi bekletilmekte veya uygulayıcı tarafından uygulama prosedürü hazırlaması ağırdan alınmakta bu durum mağduriyetlere sebep olmaktadır.
- Öte yandan, Türk firmalarından KOBİ mahiyetinde olanların özellikle Azeri Türklerinin yoğun olarak yaşadığı, dil engelinin bulunmadığı, coğrafi ve kültür olarak ülkemize yakın bölgelerde yaptıkları yatırımlarla İran pazarına girdikleri görülmektedir. Bu bölgelere yatırım yapan KOBİ mahiyetindeki firmalarımızın İranlı ortaklarıyla çeşitli sıkıntılar yaşadıkları, özellikle ortaklık paylarının ve her ortağın yatırması gereken yatırım miktarının anlaşmazlığa yol açabildiği ve bu anlaşmazlığın neticesinde İranlı ortağın Türk ortağın pasaportuna el koymaya yeltendiği; Türk yatırımcının işin başında çoğu zaman olmamasından ötürü işyerinde yaşanan hırsızlık vakaları; başta Aras Serbest Bölgesi olmak üzere, eyalet merkezlerinden uzak şehirlerde istenilen kalitede personel bulma zorluğu gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.
- İran içerisinde yatırım yaparak önemli bir pazar payı elde eden yabancı yatırımcılar beklenmedik vergi borçları çıkartılması, fazla enerji kullanımı vs. gibi gerekçelerle sorunlarla muhatap edilebilmektedirler. Bir problem kaynağı olarak, İran'da içinde bulunulan yılın 2 yıl öncesinin vergi borçları tasfiye edilmektedir.

- Mevzuat üzerinde yabancı sermayeye yönelik bir kısıtlama veya ayrımcılık bulunmamakla birlikte ülkenini maruz kaldığı ambargolar sebebiyle sermaye transferlerinde bankacılık sistemi kullanılamamaktadır. Ayrıca İran’da gerçekleştirilecek her ithalat için İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı ile İran Merkez Bankası onayı aranmakta olup bazı ithalatlar için devlet tarafından daha düşük kurdan (NİMA Kuru) döviz tahsis edilebilmektedir. Bir şirkete NİMA kurundan döviz tahsisi yapılırken aynı sektördeki yabancı sermayeli şirkete devlet tarafından ithalat için söz konusu NİMA kurundan döviz tahsisi yapılmadığı durumlar bazı şirketler tarafından dile getirilmiştir.
- İran’da tarım ve gıda ürünleri, hijyen ve temizlik ürünleri başta olmak üzere her ürün için kar marjları belirleme yetkisine sahip devlet komiteleri bulunmaktadır. Bu durum zaman zaman yatırımcılarımızın eksi kar marjı ile çalışmasına sebep olmakta (İran da kanunen üretimi durdurmanın ve işçi çıkarmanın muhtelif müeyyideleri vardır) hatta sonunda yatırımlarını piyasa fiyatının altında devretmelerine sebep olmaktadır.
- İran gümrüklerindeki referans fiyat uygulaması birçok firmamızın gerçek fatura değerlerinin üzerinde değerler baz alınarak gümrük vergisi tahsil edilmesine yol açmakta, bu uygulama bir taraftan ürünlerimizin İran pazarındaki rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilerken diğer taraftan her iki ülkede de faaliyet gösteren firmalarımızın belgelendirme sorunu yaşamasına yol açmaktadır.
- Zaman zaman özellikle büyük firmalarımız sonradan kontrollerle hesaplanan ve hukuksuz olduğu değerlendirilen yüksek meblağlı vergi veya doğal gaz borç faturaları ile karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle 2018 yılında uygulamaya geçen ambargolar sonrasında, İran’ın milli sanayi oluşturma ve üretimi artırmayı öngören Direniş Ekonomisi stratejisi, özellikle sanayi kurma ve işletmede kendi kendine yeterliliği bulunan sanayi kollarında büyük çaplı yabancı yatırımcıyı dışlamaktadır. Söz konusu çıkartılan borçlar firmalar üzerinde bir nevi demoklesin kılıcı gibi sallanmaktadır.
- Bilindiği üzere, ülkemiz bankalarındaki İran fonları, İran mercilerinin onaylarından sonra çeşitli ödemelerde kullanılmaktadır. Bununla birlikte onay süreçlerinin uzun sürmesi firmaların kur bazlı veya operasyon kaynaklı zarara uğramasına sebep olmaktadır.
- İran’da özellikle inşaat sektöründe büyük altyapı yada üstyapı projelerinde İranlı kurumların ihaleleri çerçevesinde görevli olduklarını iddia eden ve bu iddialarını çeşitli mizansenler aracılığı ile destekleyen birtakım dolandırıcıların varlığı basına yansımış olup, bu konuda mağduriyet yaşayan firmalarımız da tespit edilmiştir. Konuya ilişkin olarak firmalarımızın uyarılmasını teminen Bakanlığımız nezdinde girişim yapılmıştır. Müşavirliğimize halen bu kişilerin Türkiye’de girişimler yaptığına dair başvurular gelmekte, gerekli uyarılar yapılmaktadır.

- Müşavirliğimize yapılan bazı başvurulardan, İran’da marka ve ambalaj taklidinin çok yaygın olduğu, özellikle İran pazarına giriş yapmayacağından emin olunan birçok yabancı markanın taklidinin bulunduğu ve bu konuda yasal mercilere başvurulduğu zaman sonuç alınması için uzun bir süre beklendiği anlaşılmaktadır. Ülkede bu konuda mevzuat altyapısının yetersiz olduğu bildirilmektedir.
- İran’da yatırımcılarımızın karşılaştığı sorunların büyük kısmı ambargo altında yaşayan, dünya ile pek çok alanda profesyonel bağlar kuramamış, yabancı yatırımcı kavramını oturtamamış bir anlayışın uygulamalarından ve buna bağlı olarak yetersiz mevzuat altyapısından veya genel anlayışın uygulama üzerindeki menfi etkilerinden kaynaklanmaktadır.
- Bu çerçevede, firmalarımızın yatırım yapmadan önce riskleri iyi tartmaları, yatırımları sonrasında problemle karşılaştıklarında doğru ve kabiliyetli yerel çözüm ortakları ile hareket etmeleri ve Büyükelçiliğimizle temas halinde bulunmaları önem arz etmektedir.

D. İRAN’DA DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI (Doğrudan Yabancı Yatırım Verileri)

- 2023 yılında sanayi, madencilik ve ticaret sektörlerinde 229 adet yabancı yatırım onaylanmış olup, yatırım hacmi 3.478 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.
- 2023 yılında sanayi, madencilik ve ticaret sektörlerinde onaylanan yabancı yatırım, bir önceki yılın aynı dönemine göre sayı olarak %69,6 değer olarak ise %314,6 artış göstermektedir
- 2023 yılında sanayi, madencilik ve ticaret sektörlerinde onaylanan 229 adet yatırımın %95’ini, 217 projeye sanayi sektörü, %3’ünü madencilik, %2’sini ise 6 projeye ticaret sektörü oluşturmaktadır.
- 229 yabancı yatırımın 51’i %100 yabancı sermayeli, 105’i yerlilerle ortaklık, 73 adet ise medeni ortaklık ve BOT’den oluşmaktadır.
- 2023 yılında değer bakımından en fazla yabancı yatırım kok, petrol rafineri ürünleri ve nükleer yakıtlar, radyo, televizyon ve haberleşme teçhizatı, sınıflandırılmamış makine ve teçhizat, temel metaller ile kimyasal madde ve ürünler gruplarında gerçekleşmiştir.
- 2023 yılında sayı bakımından en fazla yabancı yatırım kimyasal madde ve ürünler, gıda ürünleri ve içecekler, ana metal, sınıflandırılmamış makine ve ekipman ile kauçuk ve plastik ürünleri gruplarında gerçekleşmiştir.
- Onaylı yabancı yatırım tutarı bakımından ilk beş ülke sırasıyla Hong Kong, Güney Kore, BAE, Çin ve Türkiye dir.
- Sayı olarak en fazla yatırım yapan ülkeler 40 adetle BAE olurken, Çin, Afganistan, Türkiye ve Irak ikinci ila beşinci sıralarda yer almaktadırlar.

- Onaylanan yabancı yatırım hacmi bakımından Huzistan, Horasan Rezevi, Alborz, Simnan ve Kazvin eyaletleri sırasıyla birinci ve beşinci sıralarda yer almaktadır.
- **Önemli not:** İran resmi yabancı yatırım istatistiklerinde; yabancı yatırım olarak %1 ila %100 arasında yabancı yatırımcı ortaklığı bulunan yatırımların ve Kamu-Özel İş Birliği Proje yatırımlarının, yabancı yatırım payı dikkate alınmadan toplam proje değerlerinin ve sayılarının yabancı yatırımlar olarak sunulduğu değerlendirilmektedir.

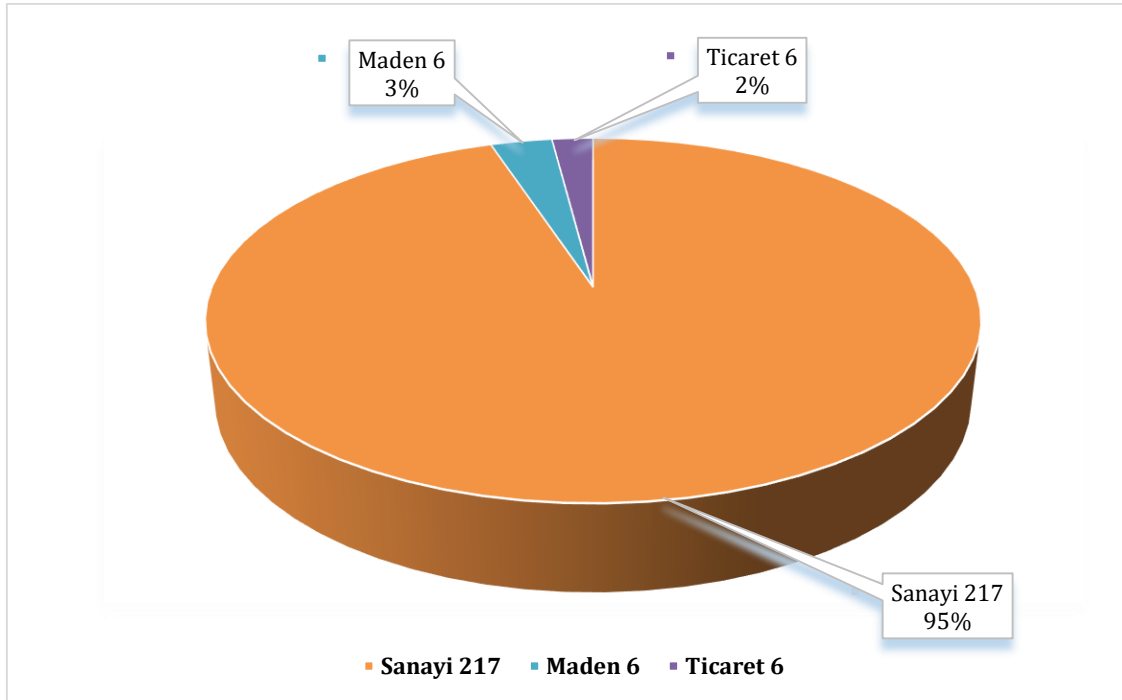
Tablo 6. İran’da Değere Göre Yabancı Yatırım Yapan Ülkeler (Milyon Dolar) (1400 İran Yılı)

Sanayi, Maden ve Ticaret Sektörlerinde Onaylanan Yabancı Yatırım Projelerinin Durumu

Birim: Milyon Dolar

Onaylanmış yabancı yatırımlar		2022		2023		Değişim (%)	
		Adet	Yatırım Tutarı	Adet	Yatırım Tutarı	Adet	Oran
Sanayi, Madencilik ve Ticaret Sektörü	Toplam	135	787,6	229	3.478	69,6	341,6
	Uygulama Aşamasında	69	575,7	122	2.914	-	-
	Faaliyette Olan	66	211,9	107	564	-	-

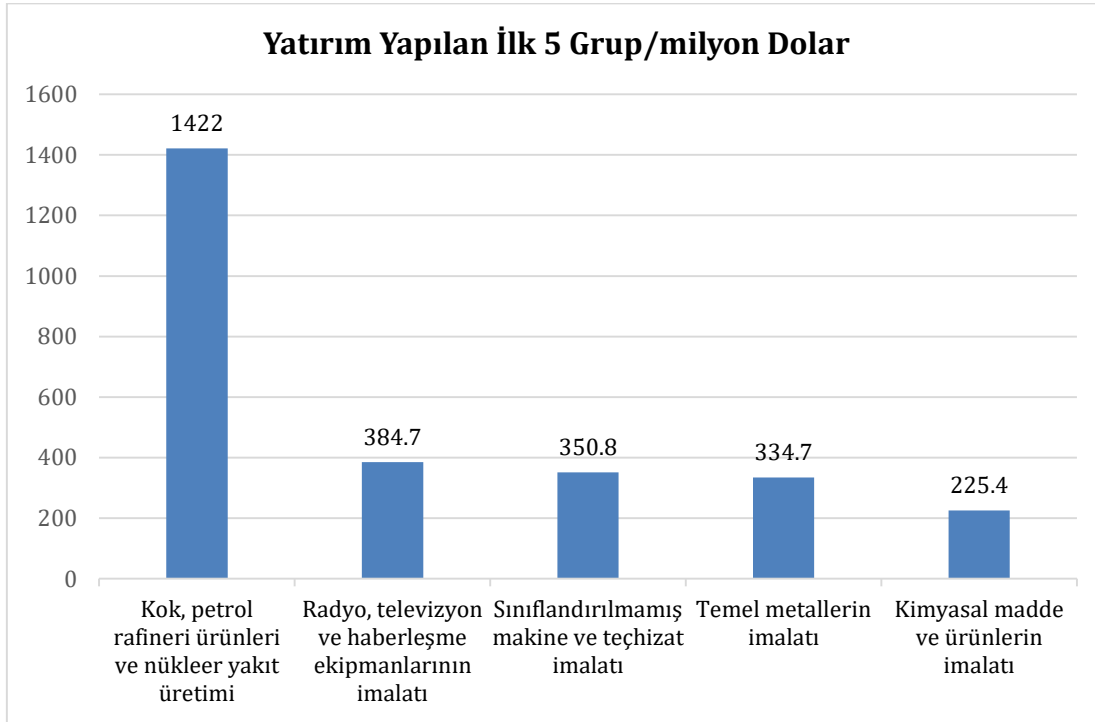
Grafik 1. Sektörlere Göre Yabancı Yatırımların Dağılımı

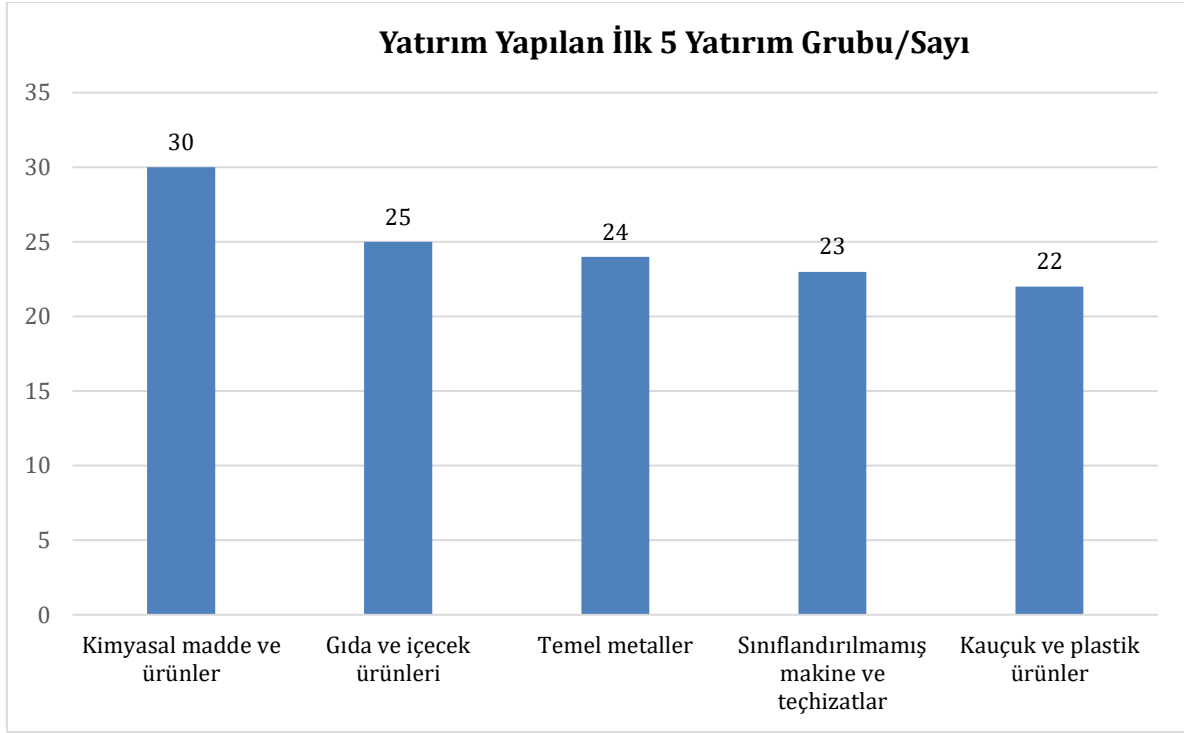
Tablo 7. Yabancı Yatırımlarda Ortaklık Türleri (2023)

Onaylanmış yabancı yatırım	Ortaklık Türü	Adet	Yatırım Tutarı
Sanayi, Madencilik ve Ticaret Sektörü	%100 Yabancı Ortaklık	51	484,3
	Yerli Ortaklarla Yabancı Sermaye Yatırımı (Joint Venture) (Yabancı Sermaye Payı 1-100%)	105	2.460
	Sözleşmeli Ortaklık (Müşareket Medeni Bey'i Mütakabil BOT (Build-Operate-Transfer))	73	533,7

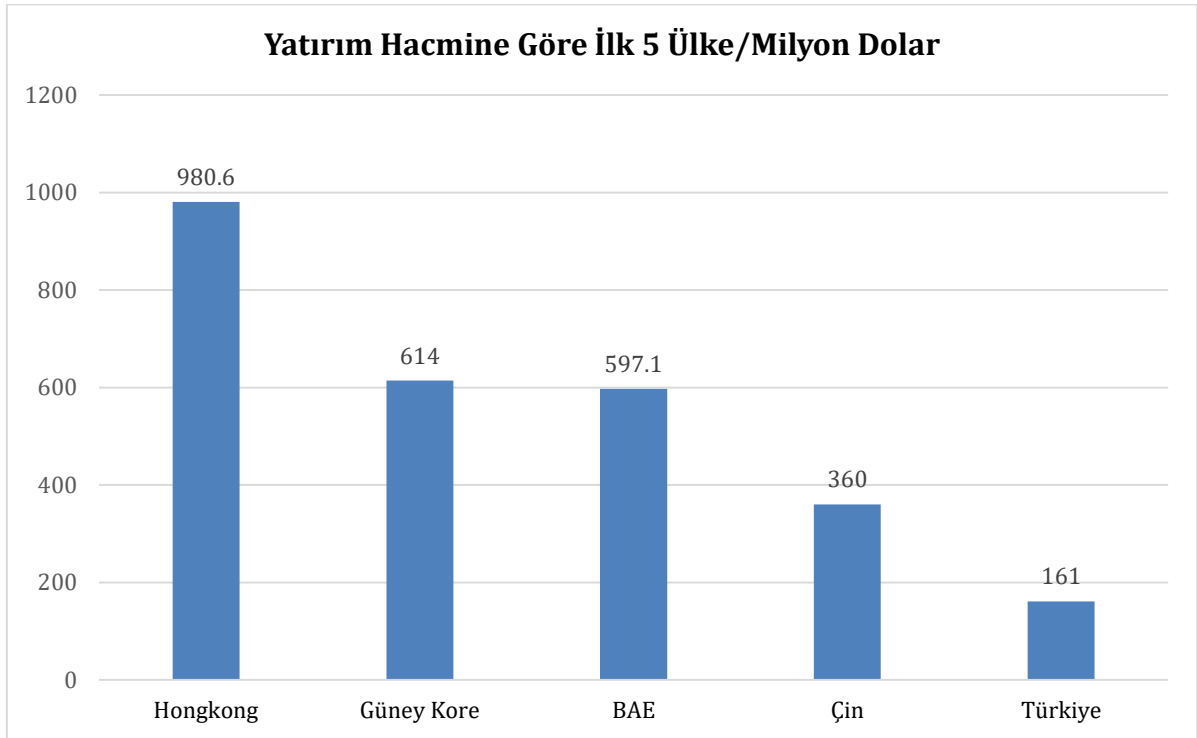
Grafik 2. En Çok Yatırım Yapılan ilk 5 Sektör Grubu (milyon dolar)

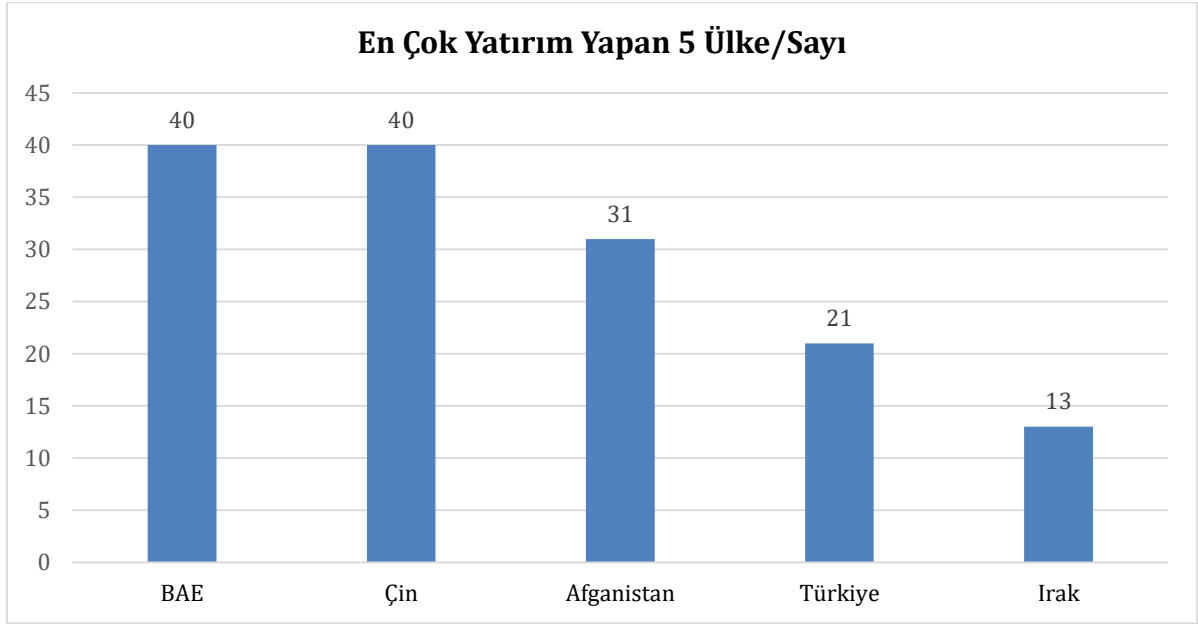
Grafik 3. En Çok Yatırım Yapılan İlk 5 Sektör Grubu (sayı)

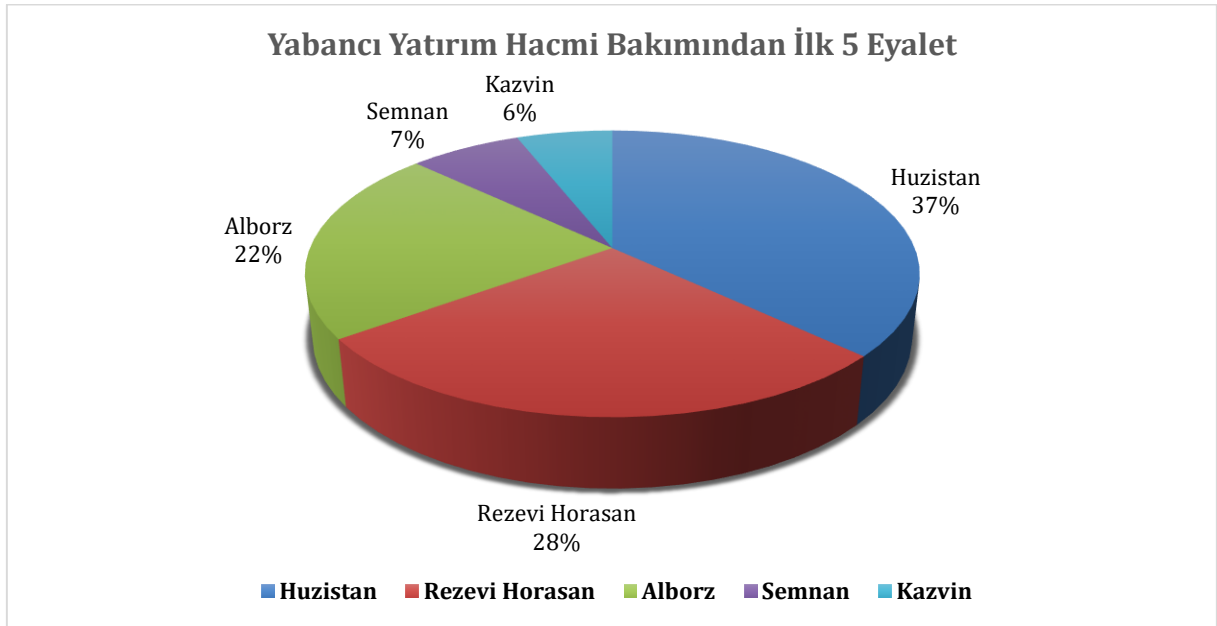
Grafik 4. En Çok Yatırım Yapan İlk 5 Ülke (milyon dolar)

Grafik 5. En Çok Yatırım Yapan ilk 5 Ülke (milyon dolar)

Grafik 6. En Çok Yatırım Yapılan ilk 5 Eyalet (değer)

E. YATIRIMCILAR İÇİN YARARLI BİLGİLER

İran'ın Ticaret Anlaşmaları ve Uluslararası Üyelikleri

- İran, DTÖ'ye 2005 yılında üyelik için başvurmuş olup, katılım süreci müzakereleri devam etmektedir.
- Türk-İran İş Konseyi 2001 yılından itibaren faaliyet göstermekte olup, Türk tarafı Başkanı Hayat Holding Genel Sekreteri Osman AKSOY, İran tarafı Başkanı ise

Mehrdad SAADAT'tır. Konsey'in İran tarafı 2018 yılı içerisinde İran-Türkiye Ticaret Odası adını almıştır.

- İran'ın 9 ülkeyle (Türkiye, Özbekistan, Pakistan, Tunus, Suriye, Küba, Bosna Hersek, Belarus ve Afganistan) ile Tercihli Ticaret Anlaşmaları (TTA) bulunmaktadır.
- İran'ın Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Ermenistan ve Belarus'tan oluşan Avrasya Ekonomi Birliği ile 27 Ekim 2019 tarihinde imzalanan imzalanan bir TTA'sı bulunmaktadır. Anlaşma ile 3 yıllık süre zarfında AEB 502 maddede, İran ise 360 maddede gümrük vergilerini sıfırlama veya azaltma taahhüdünde bulunmuştur.
- İran'ın birçok ülke ile bazıları henüz yürürlükte olmayan Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları (ÇVÖA) vardır. Yürürlükte olanlar arasında en iyi stopaj ve vergi oranları Avusturya, Hırvatistan, Lübnan, Venezuela, İspanya, Bulgaristan, Rusya Federasyonu ve İsviçre ile olanlarda yer almaktadır. En yüksek oranlar ise Suriye, Almanya, Fransa, Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti ile olan anlaşmalarda mevcuttur. Yabancı hisseli İran firmaları diğer İranlı firmalarda olduğu gibi vergiye konu gelirlerinin %25'i oranında kurumlar vergisine tabidirler.

İran'ın ÇVÖ Anlaşmaları

Tablo 10: İran'ın ÇVÖ Anlaşmaları

Ülke	Yürürlük Tarihi	Stopaj Oranları (%)				
		Teknik Yardım	Temettü	Hissedar Vergisi		Mali Ödemeler
				% Pay	Vergi Oranı	
Almanya	1968	10	10	=>25; <25	15; 20	15
Fransa	1973	10	10	=>25; <25	15; 20	15
Ermenistan	1997	5	5	=>25; <25	10; 15	10
Güney Af.C.	1998	10	10			5
Kazakistan	1999	10	10	=>20; <20	5; 15	10
Türkmenistan	1999	5	5			10
Lübnan	2001	5	5			5
Gürcistan	2001	5	5	=>25; <25	5; 10	10
Ukrayna	2001	10	10			10
Belarus	2001	5	5	=>25; <25	10; 15	5
Suriye	2001	17	17			10
Sri Lanka	2001	8	8			10
Rusya F.	2002	5	5	=>25; <25	5; 10	7,5
Çin HC	2003	10	10			10
İsviçre	2003	5	5	=>15; <15	5; 15	10
Pakistan	2003	10	10			10
Avusturya	2004	5	5	=>25; <25	5; 10	5
Özbekistan	2005	5	5			10
Türkiye	2005	10	10	=>25; <25	15; 20	10
Tunus	2005	8	8			10
Kırgızistan	2005	10	10	=>25; <25	5; 10	10
İspanya	2006	5	5	=>20; <20	5; 10	7,5
Polonya	2006	10	10			10
Bulgaristn	2006	5	5			5

Venezuela	2007	5	5	=>15; <15	5; 10	5
Romanya	2008	10	10			8
Bahreyn	2008	5	5		5	5
Hırvatistan	2008	5	5		5	5
Ürdün	2008	10	10	=>25; <25	5; 7,5	5
Azerbaycan	2010					
Yemen	2010					
Slovenya	2012					
Senegal	2012					
İtalya	İtalyan Parlamentosu'nda onay beklemektedir.					
Malezya	Yürürlükte değil.	10	10		25	15
Bosna Her.	Yürürlükte değil.	15	15		10	10
Katar	Yürürlükte değil.	5	5	=>20; <20	5; 7,5	10
Endonezya	Yürürlükte değil.	12	12		7	10
Tacikistan	Yürürlükte değil.	8	8		10	10
Sudan	Yürürlükte değil.	5	5	=>20; <20	5; 10	7
Kuveyt	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Zimbabve	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Oman	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Cezayir	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Sırbistan	Yürürlükte değil.					
Karadağ	Yürürlükte değil.					

İran'ın YKTK Anlaşmaları

İran, aşağıda listesi yer alan ülkeler ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması imzalamıştır.

Tablo 11: İran'ın YKTK Anlaşmaları

Ülke	İmza Tarihi	Yürürlüğe Giriş Tarihi
Cezayir	19 Ekim 2003	
Ermenistan	6 Mayıs 1995	26 Şubat 1997
Avusturya	15 Şubat 2001	11 Temmuz 2004
Azerbaycan	28 Ekim 1996	20 Haziran 2002
Bahreyn	19 Ekim 2002	
Bangladeş	29 Nisan 2001	5 Aralık 2002
Belarus	14 Temmuz 1995	23 Haziran 2000
Bosna Hersek	27 Temmuz 1996	25 Ağustos 2002
Bulgaristan	13 Kasım 1998	24 Ağustos 2003
ÇHC	22 Temmuz 2000	

Hırvatistan	17 Mayıs 2000	20 Temmuz 2005
Finlandiya	4 Kasım 2002	
Fransa	12 Mayıs 2003	
Gürcistan	26 Eylül 1995	
Almanya	11 Kasım 1965	6 Nisan 1968
Almanya	17 Ağustos 2002	23 Haziran 2005
Yunanistan	13 Mart 2002	
İtalya	10 Mart 1999	8 Ağustos 2003
Kazakistan	16 Haziran 1996	3 Nisan 1999
Kuzey Kore	30 Eylül 2002	
Güney Kore	31 Ekim 1998	
Kırgızistan	31 Temmuz 1996	31 Temmuz 1996
Lübnan	28 Ekim 1997	14 Mayıs 2000
Makedonya	12 Temmuz 2000	
Malezya	22 Temmuz 2000	
Moldova	30 Mayıs 1995	
Fas	21 Ocak 2001	31 Mart 2003
Oman	2 Aralık 2001	8 Nisan 2003
Pakistan	8 Kasım 1995	27 Haziran 1998
Filipinler	8 Ekim 1995	
Polonya	2 Ekim 1998	26 Ekim 2001
Katar	20 Mayıs 1999	5 Kasım 2001
Romanya	26 Ocak 2002	
GAC	3 Kasım 1997	5 Mart 2002
İspanya	29 Ekim 2002	13 Temmuz 2004
Sri Lanka	25 Temmuz 2000	
Sudan	7 Eylül 1999	19 Ekim 2001
İsviçre	8 Mart 1998	1 Kasım 2001
Suriye	5 Şubat 1998	
Tacikistan	18 Temmuz 1995	
Türkiye	21 Aralık 1996	13 Nisan 2005
Türkmenistan	23 Ocak 1996	
Ukrayna	21 Mayıs 1996	
Özbekistan	11 Haziran 2000	
Yemen	29 Şubat 1996	16 Ekim 2000
Zimbabve	9 Mayıs 1999	
Gana		Mayıs 2012
ECO Teşkilatı		2010

1. Faydalı Linkler

Müşavirliğimizce hazırlanan ABD yaptırımları, İran ithalat, ihracat ve kambiyo rejimi, yatırım bilgi notları, sektör ve iş fırsatları notları, firma listeleri, önemli bilgi notları, danışmanlık firma listeleri vs. tüm rapor, çalışma ve bilgi notlarına aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari>

İran Teknik Engel Raporu için: <https://teknikengel.gov.tr/>

İran’da şirket kurulumu için Şirketler Tescili Genel Dairesi’ne (General Office For Companies Registration - <http://sherkat.ssaa.ir/>) kaydının yapılması (tescil edilmesi) ve akabinde İran Ticaret ve Sanayi Odasına (<http://en.iccima.ir/>) üye olunması gerekmektedir.

İran Sanayi, Ticaret ve Maden Bakanlığı: <https://en.mimt.gov.ir/>

İran Gümrük İdaresi: <https://www.irica.gov.ir/index.php?newlang=eng>

İran İstatistik Kurumu: <https://www.amar.org.ir/english>

İran Vergi İdaresi: <http://en.intamedia.ir>

İran sosyal sigorta kanunu: <https://www.mcls.gov.ir/en/rules/security>

İran Yabancı Yatırım Ajansı: <https://www.investiniran.ir/en/FirstPage>

Yabancıların İran’da istihdam edilmesine ilişkin mevzuat:

<https://www.mcls.gov.ir/en/what/laws>

Serbest Bölgelerde yatırım öncesi, İran Yabancı Yatırım Ajansı <https://www.investiniran.ir/en/FirstPage> ve Serbest Bölgeler Kurumu ile <https://www.freezones.ir/> irtibata geçilmelidir. Ayrıca ilgili Serbest Bölge Müdürlünden bilgi alınmalıdır.

ABD tarafından ayrıca yaptırım uygulanan İranlı veya Yabancı gerçek/tüzel şahısların yer aldığı “Engellenen Kişiler Listesi de (List of SDN)” yine OFAC web sayfasında duyurulmaktadır. <https://sanctionssearch.ofac.treas.gov/>

İthalat ve ihracat rejimine dair çeşitli duyurular için İran Ticareti Geliştirme Kurumu: <https://en.tpo.ir/>

İran Ulusal Standardlar Kurumu: <https://en.inso.gov.ir/portal/home/>

İran Sanayi, Maden ve Ticaret Bakanlığı tarafından açılan kamu ihalelerine (proje-temin) ilişkin duyurular (<https://www.setadiran.ir/setad/cms/home>) linkinden takip edilebilir.

Ayrıca İran’da açılan muhtelif kamu ve özel ihaleleri ile uluslararası projelere ilişkin duyuruların takibi için (<https://bit.ly/3pppQ2S>) linkinde kayıtlı Müşavirlik notumuzda muhtelif veri tabanları bilgileri bulunmaktadır

İran Merkez Bankası kur oranlarına (www.cbi.ir) bağlantısından ulaşılabilir. Resmi kur İran Resmi Bankası Resmi sitesinde, SANA ve NİMA kurları ise yine resmi <https://www.sanarate.ir> sitesinde yayınlanmaktadır.

İran Ticaret Kanunu: Farsça orijinal: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/92349> İngilizce çeviri: <https://www.parstimes.com/law/commercial-code-iran.pdf>

İran'daki serbest kurlara İran'da yasaklı durumda bulunan www.bonbast.com isimli siteden ulaşılabilir. Serbest kurlar İran saati ile sabah 11.00 dan itibaren zaman zaman güncellenmekte ve bu sitede yayınlanmaktadır.

Müşavirliğimizce hazırlanan İran Lojistik Raporu (2024) için:

<https://ticaret.gov.tr/data/620ccaa213b87642c457ec12/%C4%B0ran%20Lojistik%20%C3%9Clke%20Raporu%202024.pdf>

2. Ulaşılabilir Hukuki& Mali Danışmanlık Şirket ve Bürolarına İlişkin Bilgiler

Müşavirliğimizce hazırlanan “İran İş Dünyası Kuruluşları, Tercüme Büroları, Taşımacılık Firmaları, İran Gümrük, Hukuki, Mali ve Diğer Danışmanlık Firmaları” listelerine aşağıdaki linkten ulaşılabilir.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/guney-asya/iran/raporlar/musavirlik-raporlari/is-dunyasi-kuruluslari-tercume-burolari-tasimacilik-gumruk-hukuki-mali-ve-di>